มาตรฐานอาชีพและคุณวุฒิวิชาชีพ
Occupational Standard and Professional Qualifications

สาขาวิชาชีพเกษตรกรรม สาขาส่งเสริมการเกษตร

จัดทำโดย สถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ (องค์การมหาชน)
ร่วมกับ สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

1. ชื่อมาตรฐานอาชีพ

สาขาวิชาชีพเกษตรกรรม สาขาส่งเสริมการเกษตร

2. ประวัติการปรับปรุงมาตรฐาน

N/A

3. ทะเบียนอ้างอิง (Imprint)

N/A

4. ข้อมูลเบื้องต้น

จากทิศทางการดำเนินงานของกรมส่งเสริมการเกษตร ประจำปีงบประมาณ 2561 กล่าวว่า เป้าหมายหลักของกรมส่งเสริมการเกษตร คือ การทำให้เกษตรกรอยู่ดีมีสุขอย่างยั่งยืน เป้าหมายดังกล่าวยังคงไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ผลจากการดำเนินงานของกรมส่งเสริมการเกษตร ในรอบปีงบประมาณ 2560 ที่ผ่านมา ได้สร้างความเข้มแข็งให้ศูนย์เรียนรู้ การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) Smart Farmer และ Young Smart Farmer ผ่านวิธีการส่งเสริมการเกษตรในรูปแบบต่าง ๆ โดยได้พัฒนาระบบการส่งเสริม การเกษตรขึ้นมารองรับการดำเนินงาน ตลอดจนพัฒนานักส่งเสริมการเกษตรให้มีคุณลักษณะของการเป็น Smart Officer เตรียมพร้อมต่อการเดินทาง เข้าสู่รอบปีที่ 51 ของกรมส่งเสริมการเกษตรมุ่งส่งเสริมการเกษตรอย่าง สร้างสรรค์ ก้าวทันสถานการณ์ ปฏิบัติงานด้วยความภาคภูมิ สำหรับปีงบประมาณ 2561 กรมส่งเสริมการเกษตร กำหนดภาพรวมของการดำเนินงานภายใต้แนวคิด Balance DOAE สร้างความสมดุลระหว่างภารกิจงานตามนโยบาย (Agenda) กับภารกิจหลักของหน่วยงาน (Function) คือ การส่งเสริมและพัฒนาการผลิตสินค้าเกษตรให้มีคุณภาพและได้มาตรฐาน เกษตรกรมีความเข้มแข็งและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ขับเคลื่อนระบบส่งเสริมการเกษตร ให้มีความเข้มข้นมากยิ่งขึ้น เพื่อสร้างระบบการทำงานที่ชัดเจน พัฒนาเครื่องมือในการปฏิบัติงาน และองค์ความรู้ของนักส่งเสริมการเกษตร ให้มีความรอบรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง พร้อมต่อการทำหน้าที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านการเกษตรของประเทศ โดยให้สอดรับกับการก้าวไปสู่ Smart Agriculture ตามเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งจะสามารถสร้างความอยู่ดีมีสุข ให้กับเกษตรกรได้อย่างแท้จริง การดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย นักส่งเสริมการเกษตรและผู้เกี่ยวข้อง ทุกฝ่าย จะต้องกำหนดเป้าหมายย่อยของแต่ละบุคคลในแต่ละช่วงเวลา ให้ชัดเจน เพื่อให้ทุกคนเห็นภาพสำเร็จเป็นภาพเดียวกัน คือ เกษตรกร พึ่งพาตนเองได้ มีความมั่งคงในอาชีพการเกษตร ความร่วมมือร่วมใจใน การดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ ของแต่ละฝ่าย แต่ละส่วนงาน จะส่งเสริมให้ภาคการเกษตรเป็นเสาหลักทางเศรษฐกิจของประเทศ ที่แข็งแรง โดยกรมส่งเสริมการเกษตร ต้องเป็นองค์กรที่ทันสมัย พร้อมต่อการเป็นองค์กรหลัก ในการพัฒนาการเกษตรของประเทศสืบไป

โดยสรุป ในปีงบประมาณ 2561 กรมส่งเสริมการเกษตร เป็นหน่วยงานที่ดำเนินการเพื่อร่วมขับเคลื่อนนโยบาย Smart Agricultural Curve ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งเป็น ปีแห่งการพัฒนาคน และยกระดับการบริหารจัดการในภาคการเกษตร ทั้งในส่วนของบุคลากรและเกษตรกร โดยให้มี ศูนย์กลางหรือระบบการเรียนรู้และบ่มเพาะความรู้/ทักษะต่าง ๆ ภายในหน่วยงาน จัดทำในลักษณะของ Unit School เพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพและเตรียมความพร้อมของคนในภาคการเกษตร สำหรับรองรับการเกษตร 4.0 ดังนั้นกรมส่งเสริมการเกษตร จึงต้องปรับรูปแบบ และเป้าหมายของการดำเนินงานให้สอดคล้องกับแนวทางและเป้าหมายการพัฒนา ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ตามยุทธศาสตร์กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติฉบับที่ 12 ด้วยเช่นกัน (ทิศทางการดำเนินงานของกรมส่งเสริมการเกษตรประจำปีงบประมาณ 2561, 2561)

แนวทางและเป้าหมายการพัฒนาของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

การขับเคลื่อนนโยบายสำคัญของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในด้านการส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ รับผิดชอบโดย สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีหลักการและเหตุผลเนื่องด้วยข้อจำกัดของทรัพยากรดินและน้ำ ตลอดจนเมื่อมีการใช้ประโยชน์เพื่อการผลิตและบริโภคทำให้ เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากร ในขณะที่ความต้องการของมนุษย์ จะเพิ่มขึ้นตามจำนวนประชากร ดังนั้นการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด จึงมีความสำคัญที่จะต้องวิเคราะห์ออกแบบกระบวนการผลิตและบริโภคให้มีความสมดุล อีกทั้งมีเหลือเพื่ออนาคตที่ยั่งยืน โดยคิดวิเคราะห์ตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง เช่น การแสวงหาความรู้และวิชาการอย่างสมเหตุสมผล เพื่อวิเคราะห์คำนวณความเป็นไปได้ ทางด้านการเงิน เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจครัวเรือน การวิเคราะห์คุณภาพดินและปริมาณน้ำที่เหมาะสมกับความต้องการใช้เพื่อการผลิตและบริโภค การวิเคราะห์ คำนวณความพอประมาณตามศักยภาพของตนเอง และการวิเคราะห์ประเมินความเสี่ยง เพื่อการบริหารความเสี่ยงสร้างภูมิคุ้มกันในมิติต่าง ๆ รวมทั้งการพยายามที่ เพิ่มขึ้นในการประกอบอาชีพ และการแสวงหาความรู้ใหม่อยู่เสมอ เป็นต้น ดังนั้น เพื่อให้เกษตรกรพออยู่พอกินสมควรแก่อัตภาพ ในระดับที่ประหยัด ไม่อดอยาก และเลี้ยงตนเองได้ มีภูมิคุ้มกันต่อภัยธรรมชาติ มีน้ำจากสระน้ำในหน้าแล้ง และสามารถฟื้นตัวและช่วยตัวเองได้ในระดับหนึ่งเมื่อฝนตกหนัก และหากฝนตกปกติก็สร้างผลผลิต ที่เกิดรายได้เพิ่มขึ้นเป็นเงินเหลือเก็บออม สร้างคนที่มีความพอเพียง คิดได้ทำเป็น คือ เมื่อไม่พอต้องรู้จักเติม (ความรู้มีวินัย) เมื่อพอต้องรู้จักหยุด เมื่อมีเกินต้องรู้จักแบ่งปัน และสามารถสร้างความเข้มแข็ง/ภูมิคุ้มกันจากภายในครัวเรือน สร้างครอบครัว/สังคม/ชุมชนที่มีความร่วมมือร่วมใจ อยู่ร่วมกับธรรมชาติ ไม่ใช้ทรัพยากรเกินความกำลัง สร้างฐานการผลิตที่จะขยายโอกาสการพัฒนาเชื่อมโยงเป็นเกษตรประณีต ผลิตสินค้าที่ปลอดภัยได้มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ผ่านกลไกศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพ การผลิตสินค้าเกษตร และแปลงใหญ่ในอนาคต ดังนั้น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในฐานะผู้ดูแลด้านการเกษตร ทั้งกระบวนการผลิตสินค้าเกษตร และตัวเกษตรกร ผู้ผลิตสินค้าเกษตรที่ยังยากจน จึงต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิต จากพืชเชิงเดี่ยวไปสู่เกษตรกรรมยั่งยืน จึงได้น้อมนำ “ทฤษฎีใหม่” มาเป็นแนวทางในการพัฒนาภาคการเกษตร

โดยมุ่งหวังจะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกร สร้างความมั่นคงด้านอาหาร (Food Security) ลดความเสี่ยงด้านรายได้ของครัวเรือน และเป็นกลไกหนึ่งในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goal: SDGs) เกิดการพึ่งพาตนเอง ลดการพึ่งพาจากภายนอก ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficient economy) และเพื่อขยายผลโครงการให้เชื่อมโยงถึงตลาด จึงได้ใช้กลไกความร่วมมือ ในรูปแบบประชารัฐมาขับเคลื่อนโครงการ ซึ่งนิยามการส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ คือ การบริหารจัดการที่ดิน และหน้าที่เพื่อการเกษตรในที่ดินขนาดเล็กให้เกิด ประโยชน์สูงสุด โดยมีการบริหารและจัดแบ่งที่ดินแปลงเล็ก ออกเป็นสัดส่วนที่ชัดเจน มีการคำนวณโดยหลักวิชาการ เกี่ยวกับปริมาณน้ำ ที่จะกักเก็บให้พอเพียง ต่อการเพาะปลูกได้ตลอดปี มีการวางแผนที่สมบูรณ์แบบ โดยมีการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน ขั้นที่ 1 ทฤษฎีใหม่ขั้นต้น คำนวณ และพัฒนาแปลงการผลิตตามหลักการ โดยแบ่งพื้นที่เป็น 4 ส่วน ขั้นที่ 2 ทฤษฎีใหม่ขั้นกลาง รวมกลุ่มสร้างความเข้มแข็ง ขั้นที่ 3 ทฤษฎีใหม่ขั้นก้าวหน้า การเชื่อมโยงตลาด แนวทางการดำเนินงานการส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยมีการกำหนดแนวปฏิบัติของเจ้าหน้าที่รัฐ ในการวิเคราะห์และประเมินข้อมูลทักษะ และสมรรถนะของเกษตรกร เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพัฒนาศักยภาพ การศึกษาเรียนรู้ของเกษตรกรเป้าหมาย การพัฒนาครูและผู้สอนงาน (Coach) ที่สามารถตอบสนองความสามารถของเกษตรกร ที่แตกต่างกัน การพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อนำไปสู่ทักษะที่กำหนด จัดให้มีกิจกรรมพัฒนา และเสริมสร้างทักษะและความแตกฉาน เช่น การอบรม การศึกษา การดู งาน การฝึกงาน การเรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ การแลกเปลี่ยนแนวคิด การมีส่วนรวมของเกษตรกรในการออกแบบบทเรียน (Active Lerner) การเรียนรู้จากเหตุการณ์เชิงประจักษ์รอบตัวเกษตรกรและในไร่นา (Phenomenon Based Learning) การสอนงานและให้คำแนะนำ (Coaching and Mentoring) ฯลฯ การสนับสนุนปัจจัยการผลิต และเพิ่มศักยภาพของเกษตรกร ส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกร และเชื่อมโยงตลาด โดยแนวปฏิบัติของเกษตรกร ประกอบด้วยการศึกษาทำความเข้าใจในหลักการทำการเกษตรตามแนวทางทฤษฎีใหม่ ใฝ่เรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง การบริหารจัดการดินและน้ำ เพื่อประโยชน์สูงสุดในการผลิตที่พออยู่พอกิน พึ่งตนเองได้โดย วิเคราะห์คุณภาพดิน และ ปรับปรุงบำรุงดินให้เหมาะสมกับการผลิต วิเคราะห์ปริมาณน้ำที่มีอยู่ และปริมาณความต้องการใช้น้ำของผลผลิตทั้งปีวางแผนการผลิตพืช ปศุสัตว์ เพื่อบริโภคในครัวเรือน และประหยัดค่าใช้จ่ายด้านอาหาร แผนรายรับและรายจ่าย เพื่อให้เกิดความสมดุล พอเพียง และมีเงินออม ลงมือปฏิบัติคิด อ่าน เขียน เช่น ปรับปรุงบำรุงดิน บริหารจัดการน้ำให้สอดคล้องความต้องการใช้น้ำ ของผลผลิตทั้งปี จัดทำแผนการผลิตพืช ปศุสัตว์ จัดทำแผนรายรับและรายจ่าย เป็นต้น

ตัวชี้วัดความสำเร็จการส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ ประกอบด้วย การบริหารจัดการดินและน้ำ เพื่อประโยชน์สูงสุด ในการผลิตที่พออยู่พอกินพึ่งตนเองได้ โดยมีผลการวิเคราะห์คุณภาพดิน และ ปรับปรุงบำรุงดินให้เหมาะสมกับการผลิต ผลการวิเคราะห์ปริมาณน้ำที่มีอยู่ และ ปริมาณความต้องการใช้น้ำของผลผลิตทั้งปี แผนการผลิตพืช/ปศุสัตว์ เพื่อบริโภคในครัวเรือน และประหยัดค่าใช้จ่ายด้านอาหาร แผนรายรับและรายจ่ายเพื่อให้เกิดความสมดุล พอเพียง และมีเงินออม การรวมพลังในรูปแบบกลุ่ม หรือสหกรณ์ร่วมดำเนินการในด้านการผลิต การตลาด เชื่อมโยงภาคีเครือข่าย ได้แก่ ปราญช์เกษตร สถาบันการศึกษา ภาคเกษตร ภาคเอกชน เช่น บ.เครือเจริญโภคภัณฑ์ ไทยเบฟ เบทาโกร สหพัฒน์ เจียไต๋ ปตท. มิตรผล เป็นต้น เพื่อร่วมดำเนินงานขับเคลื่อนโครงการ เจ้าหน้าที่รัฐลงพื้นที่ติดตาม เยี่ยมเยียนเกษตรกร ทั้ง 77 จังหวัด หลักการดำเนินงานในปีพ.ศ. 2561 กิจกรรม/การดำเนินงานของโครงการ แบ่งเป็น 2 กลุ่มเป้าหมาย ดังนี้ กลุ่มแรก เกษตรกรรายเดิม ปี 2560 จำนวน 70,000 ราย จะมีการถอดบทเรียนเกษตรกรต้นแบบ (เป็นแปลงเรียนรู้และศึกษาดูงานในพื้นที่) และกลุ่มสอง การประเมินศักยภาพและจัดกลุ่มเพื่อพัฒนา แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่ม A: เกษตรกรที่สามารถทำเป็นต้นแบบได้จำนวน 17,534 ราย กลุ่ม B: เกษตรกรที่เกือบจะไปสู่เกษตรกรทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 จำนวน 39,584 ราย กลุ่ม C: เกษตรกรที่ไม่สามารถไปสู่เกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 ได้ 12,916 ราย เกษตรกรรายใหม่ที่จะเข้าร่วมโครงการในปี 2561 จำนวน 70,000 ราย จะได้รับการถ่ายทอดความรู้สนับสนุนปัจจัยการผลิต ส่งเสริมการทำบัญชีต้นทุน ดำเนินงานแบบบูรณาการร่วม 5 ภาคส่วน ได้แก่ รัฐ เอกชน สถาบันการศึกษา เกษตรกร และปราชญ์ชาวบ้าน เน้นความร่วมมือระหว่างรัฐกับปราชญ์ชาวบ้าน ในการคัดเลือก ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้เกษตรกรในการปรับวิธีคิด เปลี่ยนวิธีทำ และเพิ่มเติมองค์ความรู้ในลักษณะเพื่อนช่วยเพื่อน เพื่อให้เกษตรกรทำตามแนวทฤษฎีใหม่ โดยจะคัดเลือกตัวแทน ปราชญ์ชาวบ้านตามเขตส่งเสริมเกษตร 9 เขต เพื่อกำหนดแนวทางการทำงานของปราชญ์ชาวบ้าน (หลักสูตรกลาง) หน่วยงานรัฐ/เอกชน/ปราชญ์เกษตร สนับสนุนปัจจัยการผลิตเพิ่มเติม เพื่อส่งเสริมการผลิตในแปลงให้มีกิจกรรมที่หลากหลาย ส่งเสริมการทำบัญชีฟาร์ม/บัญชีครัวเรือน เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ วางแผนการผลิต/การตลาด บูรณาการเยี่ยมเยียนเกษตรกร เพื่อให้คำแนะนำในการปฏิบัติ/ประเมินผล

การพัฒนาเกษตรกรสู่ Smart Farmer รับผิดชอบโดยกรมส่งเสริมการเกษตร เนื่องจากสังคมโลกและประเทศไทย กำลังพัฒนาทุกภาคส่วนไปสู่เศรษฐกิจดิจิทัล และเศรษฐกิจที่เน้นความรู้เป็นฐานเศรษฐกิจ ซึ่งทั้งหมดนี้เน้นการขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม การสร้างสรรค์คุณค่า และ Internet of things อันเป็นความพยายามในการเปลี่ยนข้ามผ่านจากการผลิตแบบดั้งเดิม ที่เน้นแรงงานและการติดกับดักรายได้ปานกลาง ไปสู่การผลิตที่เน้นวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งเชื่อมโยงความต้องการของผู้บริโภค นอกจากนั้นยังมีแรงกดดันจากความเสี่ยง ด้านปัญหาสิ่งแวดล้อม ที่ทวีความรุนแรง ซึ่งส่งผลต่อสมดุลของระบบนิเวศน์ รวมถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมที่เพิ่มขึ้น กดดันให้ผู้ผลิตต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมเพิ่มขึ้น และความเสี่ยงจาก Disruptive Technology ดังนั้นภาคการเกษตรของไทย เผชิญความท้าทายที่จะต้องพัฒนาเกษตรกรของประเทศให้มีศักยภาพ มีความรู้ทักษะ ทัศนคติและพฤติกรรมที่สามารถอยู่รอด ในอนาคต และเพิ่มความได้เปรียบในการแข่งขันอย่างยั่งยืน การพัฒนาเกษตรกรสู่Smart Farmer ของโครงการ Smart Farmer คือ กระบวนการพัฒนาทรัพยากรเกษตรกร (Human Resource Development) หรือการพัฒนาและส่งเสริมขีดความสามารถของเกษตรกร ให้มีความรู้ความสามารถ ความเข้าใจ มีทักษะในการปฏิบัติงาน ตลอดจนมีทัศนคติและพฤติกรรมที่ดีเพื่อให้มีประสิทธิภาพในการทำอาชีพ เกษตรกรรมที่ดีขึ้นในปัจจุบัน และอนาคต เช่น การฝึกอบรม การศึกษา การสอนงานและให้คำแนะนำ (Coaching and Mentoring) และการพัฒนาสภาพแวดล้อม ให้สนับสนุนการจัดการองค์ความรู้การเรียนรู้ และการบริหารการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความสำเร็จ และจะต้องดำเนินการพัฒนาอีกต่อไปเรื่อย ๆ ตลอดเวลาที่ยังมีชีวิต Smart Farmer คือ เกษตรกรที่มีความแตกฉาน และทักษะด้านข้อมูลสถิติด้านการเงิน ด้านคณิตศาสตร์

ด้านการเรียนรู้และใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิตัล ด้านการคิดและออกแบบเชิงสร้างสรรค์ ตลอดจนมีพฤติกรรมโน้มเอียงในการเป็นผู้ประกอบการและความรับผิดชอบต่อสังคมสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ให้นิยามว่า เป็นบุคคลที่มีความภาคภูมิใจในความเป็นเกษตรกร มีความรอบรู้ในระบบการผลิตด้านการเกษตรแต่ละสาขา มีความสามารถในการวิเคราะห์เชื่อมโยง และบริหารจัดการการผลิตและการตลาดโดยใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจคำนึงถึงคุณภาพ ความปลอดภัยของผู้บริโภค สังคม และสิ่งแวดล้อม ความต้องการของตลาด (Smart Agricultural Products) พื้นที่เกษตร และภาคการเกษตรมีศักยภาพ (Smart Area/ Agriculture) แนวทางการดำเนินงานการพัฒนาเกษตรกรสู่ Smart Farmer มีการกำหนดแนวปฏิบัติของเจ้าหน้าที่รัฐ ประกอบด้วย การวิเคราะห์และประเมินข้อมูล ทักษะและสมรรถนะของเกษตรกร เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพัฒนาศักยภาพการศึกษาเรียนรู้ของเกษตรกรเป้าหมาย จัดให้มีการจัดการความรู้ และการเข้าถึงข้อมูลเพื่อการเรียนรู้ รวมทั้งสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนให้เกษตรกรมีความต้องการ ที่จะพัฒนาทักษะและสมรรถนะ เช่น ทุนการศึกษา IOT เพื่อเพิ่มโอกาสการเข้าถึงข้อมูล การผลิตชุดองค์ความรู้ในสื่อรูปแบบต่าง ๆ การพัฒนาครู และผู้สอนงาน (Coach) ที่สามารถตอบสนองความสามารถของเกษตรกรที่แตกต่างกัน การพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อนำไปสู่ทักษะที่กำหนด ตัวชี้วัดความสำเร็จการพัฒนาเกษตรกรสู่ Smart Farmer ทักษะและสมรรถนะของเกษตรกรที่เพิ่มขึ้น พิจารณาจากผลประกอบการ (รายได้รวมและกำไรสุทธิ) คุณภาพผลผลิต (การรับรองมาตรฐานการผลิต/มาตรฐานสินค้า คุณค่าทางโภชนาการ) สำหรับการดำเนินงานในปี พ.ศ. 2561 ส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ทดแทนเกษตรกรที่มีอายุมากขึ้น และมีจำนวนลดลง ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรรุ่นใหม่ ให้สามารถนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การบริหารจัดการ และการตลาดสินค้าเกษตรได้อย่างเกษตรกรมืออาชีพ สร้างและเชื่อมโยงเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่และหน่วยงานภาคีเครือข่ายในทุกระดับ สนับสนุนการพัฒนาสู่การเป็นผู้ประกอบการมืออาชีพ พัฒนาเจ้าหน้าที่ Smart Farmer Core team ระดับเขตและจังหวัดให้มีความพร้อมในบทบาท ของผู้จัดกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาเกษตรกร เพื่อยกระดับเป็นเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) เพื่อพัฒนาเกษตรกรสมาชิกกลุ่มส่งเสริมอาชีพการเกษตร ยกระดับเป็นเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) มีศักยภาพทั้งทางด้านการผลิต การแปรรูป และการตลาด สร้างเครือข่าย ขยายผล Smart Farmer ต้นแบบระดับจังหวัดและระดับเขต ที่เป็นต้นแบบการเรียนรู้ที่เข้มแข็ง ให้แก่เพื่อนเกษตรกรที่ยังไม่เป็น Smart Farmer (Developing Smart Farmer : DSF) ซึ่งแนวทางการดำเนินการโดยการพัฒนาให้ผ่านคุณสมบัติ SF/พัฒนาเกษตรกรในแปลงใหญ่เป็นลำดับแรก พัฒนาเกษตรกรเข้าสู่การเป็นสมาชิกแปลงใหญ่ แล้วพัฒนาเพื่อยกระดับเกษตรกรผู้นำเป็น SFM พัฒนาประธานกรรมการแปลงใหญ่ ให้เป็นผู้ประกอบการเกษตรและมีความสามารถในการบริหารจัดการกลุ่ม เกษตรกรที่เป็น Smart Farmer ต้นแบบ (Smart Farmer Model : SFM) สร้างเครือข่าย SFM/เชื่อมโยงการทำงานกับเครือข่าย ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร และสมาชิกแปลงใหญ่ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2561)

ยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579)

1. ความเป็นมา

จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ภาคการเกษตรของไทยยังคงประสบกับปัญหามากมาย เช่น ราคาผลผลิตที่ขาดเสถียรภาพ การใช้ปัจจัยการผลิตที่ไม่เหมาะสม ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ และปัญหาหนี้สินครัวเรือนเกษตรกรที่ยังอยู่ระดับสูง แม้ว่ารัฐบาลจะได้กำหนดแนวทาง และมาตรการในการช่วยเหลือต่าง ๆ มาโดยตลอด แต่ส่วนใหญ่ เป็นแผนระยะสั้นที่ขาดความต่อเนื่อง และการแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้า ดังนั้น เพื่อเป็นการวางรากฐานการพัฒนาในระยะยาวอันจะนำไปสู่การพัฒนาและแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงได้จัดทำยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560 - 2579) เพื่อเป็นกรอบการดำเนินงานในการพัฒนาภาคการเกษตร ให้สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ และแผนพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579) ทั้ง 6 ยุทธศาสตร์ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 แผนปฏิรูปของสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ (สปท.) และยังสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ซึ่งเป็นเป้าหมายการพัฒนา ในระดับโลกขององค์การสหประชาชาติ

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ได้ระดมความเห็นจากหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เพื่อกำหนดประเด็นสำคัญของภาคการเกษตรไทย ที่ควรได้รับการพัฒนาและมีแนวทางรองรับอย่างต่อเนื่องในระยะยาว จากการพิจารณาสถานการณ์และแนวโน้มของประชากรโลก เทคโนโลยี และนวัตกรรมทางการเกษตรที่ทั่วโลกกำลังให้ความสนใจ เช่น การนำเครื่องจักรกลมาใช้ในการเกษตรทดแทนแรงงาน การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ เพื่อเพิ่มผลผลิตต่อหน่วยพื้นที่ การควบคุมสภาพภูมิอากาศ ดิน น้ำ แสงแดด ให้สามารถทำผลผลิตได้ผลผลิตตลอดปีในสภาพโรงเรือน เป็นต้น รวมถึงการพิจารณา สถานการณ์ภาคการเกษตรของไทยที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน สรุปประเด็นที่น่าสนใจที่จะนำไปสู่การวางแผนพัฒนาในระยะยาว ได้แก่ การพัฒนาเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรในเรื่อง การเข้าถึงข้อมูลเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ และการรวมกลุ่มให้เข้มแข็ง ระบบการผลิตเพิ่มผลผลิตต่อหน่วยพื้นที่ภายใต้ข้อจากัดของขนาดพื้นที่ถือครอง ซึ่งมีแนวโน้มลดลงในอนาคต ปัจจัยการผลิต ต้องหาแนวทางรองรับปัญหาที่กำลังจะเกิดขึ้นและมีแนวโน้มเพิ่มความรุนแรงเพิ่มขึ้น ได้แก่ แรงงานเกษตรอายุเฉลี่ยสูงขึ้น และเกษตรกรรุ่นใหม่มีจำนวนน้อย ดินและน้ำมีปัญหาจากการใช้ปัจจัยการผลิตที่ไม่เหมาะสม พื้นที่ชลประทานที่ยังไม่ครอบคลุมพื้นที่ที่มีศักยภาพ เกษตรกรรายย่อยยังมีข้อจำกัดในการใช้เครื่องจักรกลการเกษตร รวมทั้งยังต้องพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อใช้ตลอดห่วงโซ่ตั้งแต่ปัจจัยการผลิต การแปรรูป บรรจุภัณฑ์ และระบบโลจิสติกส์ เช่น การผลิตพืช สัตว์พันธุ์ดี และการกระจายพันธุ์ให้ทั่วถึง ต้องมีการแก้ไขปัญหาหนี้สินและที่ดินทำกินของเกษตรกร กรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกินของเกษตรกร มีแนวโน้มลดลงมากจากอดีต ส่วนหนึ่งมาจาก ปัญหาหนี้สินจากการขาดทุนในการทำการเกษตรในส่วนของผลผลิตการเกษตร กำลังต้องให้ความสำคัญกับการผลิตให้ได้มาตรฐาน ตามความต้องการของตลาด มีการพัฒนามาตรฐานสินค้าเกษตรอย่างต่อเนื่อง

เพื่อให้สามารถกำหนดเป็นมาตรฐานสินค้าเกษตรของอาเซียน และมาตรฐานสินค้าเกษตรของโลกต่อไป สินค้าเกษตรต้องมีการพัฒนาต่อยอดเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตรและผลิตสินค้าคุณภาพสูง เช่น สินค้าเกษตรอินทรีย์เพื่อหนีจากตลาดล่าง และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ให้ภาคการเกษตรของไทย ทั้งนี้ การผลิตภาคเกษตรยังกำลังต้องพึ่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ต้องมีการฟื้นฟู และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และส่งเสริมให้เกษตรกร ทำการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practices: GAP) อย่างไรก็ตาม ภาคการเกษตรยังต้องเผชิญกับปัญหาสิ่งแวดล้อมระดับโลก คือ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ดังนั้นกำลังจะต้องมีการศึกษาวิจัย เพื่อหาแนวทางในการรับมือกับปัญหาดังกล่าว ที่มีแนวโน้มจะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ โดยเพิ่มการจัดสรรงบประมาณ ในส่วนของการวิจัยและพัฒนาในเรื่องดังกล่าว และการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมอื่น ๆ ประเด็นต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น กำลังต้องอาศัยการบริหารจัดการภาครัฐที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการปรับปรุงโครงสร้าง และภารกิจขององค์กร เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง และการปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบด้านการเกษตร ให้ทันสมัยและสอดคล้องกับสถานการณ์

ยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579) มุ่งในการแก้ไขจุดอ่อนและเสริมจุดแข็งให้เอื้อต่อการพัฒนาภาคการเกษตรในระยะยาว เพื่อบรรลุวิสัยทัศน์ “เกษตรกรมั่นคง ภาคการเกษตรมั่งคั่ง ทรัพยากรการเกษตรยั่งยืน” โดยมีแนวทางไปสู่เป้าหมาย คือ ยุทธศาสตร์ที่ 1 สร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกร และสถาบันเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรได้รับการพัฒนาศักยภาพ ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้
โดยมีรายได้พอเพียงต่อการดำรงชีวิต และมีการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม และมีคุณภาพชีวิตที่ดี ดูแลและช่วยเหลือเกษตรกรที่ประสบภัยพิบัติธรรมชาติ ฟื้นฟูเกษตรกรรายย่อยที่ได้รับการพักหนี้ ยุทธศาสตร์ที่ 2 เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และยกระดับมาตรฐานสินค้า เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ การผลิตสินค้าเกษตรให้มีคุณภาพมาตรฐาน และเพียงพอต่อความต้องการ มูลค่าสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้น อำนวยความสะดวกด้านการค้าและการขนส่งทางการเกษตร เพื่อสนับสนุนการเติบโตทางเศรษฐกิจ ในภูมิภาคร่วมกัน ยุทธศาสตร์ที่ 3 เพิ่มความสามารถในการแข่งขันภาคการเกษตร ด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม ยุทธศาสตร์ที่ 4 บริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อม อย่างสมดุลและยั่งยืน เพื่อเพิ่มพื้นที่ชลประทานให้ได้ประมาณ 4.22 ล้านไร่ เพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของฐานทรัพยากรธรรมชาติ ด้านการประมง และบริหารจัดการให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน ดำเนินการกระจายการถือครองที่ดินที่เป็นธรรม และการพัฒนาที่ดินอย่างยั่งยืน และ ยุทธศาสตร์ที่ 5 พัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ

ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ได้จัดทำขึ้นในช่วงเวลาของการปฏิรูปประเทศ ท่ามกลางสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และเชื่อมโยงกันใกล้ชิดกันมากขึ้นโดยได้น้อมนำหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9–11 เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกัน และช่วยให้สังคมไทยสามารถยืนหยัดอยู่ได้อย่างมั่นคงเกิดภูมิคุ้มกัน และมีการบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสม ส่งผลให้การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืน

ในการจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ครั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้จัดทำบนพื้นฐานของ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) ซึ่งเป็นแผนแม่บทหลักของการพัฒนาประเทศ และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) รวมทั้งการปรับโครงสร้างประเทศไทยไปสู่ประเทศไทย 4.0 ตลอดจนประเด็นการปฏิรูปประเทศ นอกจากนั้น ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วน ทั้งในระดับกลุ่มอาชีพระดับภาค และระดับประเทศในทุกขั้นตอนของแผนฯ อย่างกว้างขวาง และต่อเนื่องเพื่อร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนาประเทศ รวมทั้งร่วมจัดทำรายละเอียดยุทธศาสตร์ของแผนฯ เพื่อมุ่งสู่ “ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน”

การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 จึงเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญ ในการเชื่อมต่อกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ในลักษณะการแปลงยุทธศาสตร์ระยะยาวสู่การปฏิบัติ โดยในแต่ละยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ได้กำหนดประเด็นการพัฒนา พร้อมทั้งแผนงาน/โครงการสำคัญที่ต้องดำเนินการให้เห็นผลเป็นรูปธรรม ในช่วง 5 ปีแรกของการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ เพื่อเตรียมความพร้อมคน สังคมและระบบเศรษฐกิจของประเทศ ให้สามารถปรับตัว รองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสมขณะเดียวกัน ยังได้กำหนดแนวคิด และกลไกการขับเคลื่อนและติดตามประเมินผลที่ชัดเจน เพื่อกำกับให้การพัฒนาเป็นไปอย่างมีทิศทาง และเกิดประสิทธิภาพ นำไปสู่การพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขที่ยั่งยืนของสังคมไทย

ทั้งนี้ เพื่อให้การขับเคลื่อนการพัฒนา ภายใต้แนวคิดและแนวทางดังกล่าวข้างต้น เกิดผลสัมฤทธิ์ได้ตามเป้าหมายในช่วงระยะเวลาต่าง ๆ แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ได้เน้นย้ำถึงความสำคัญ ที่จะต้องปรับเปลี่ยนกลไกการบริหารราชการแผ่นดินสำคัญ ๆ การปรับเปลี่ยนกฎหมาย และกฎระเบียบในหลายด้าน รวมถึงการปรับการบริหารจัดการ ให้มีธรรมาภิบาลในทุกระดับ ปลอดคอร์รัปชัน และปรับเปลี่ยนทัศนคติของคนไทยในทุกภาคส่วน ให้มีค่านิยมที่ดีงาม มีวินัย มีความรับผิดชอบ และมีความพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง โดยยึดหลักการรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม และด้วยสภาพปัญหาที่เรื้อรังและเชื่อมโยงกันซับซ้อน ในขณะที่มีการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยภายนอกประเทศ ที่จะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศไทยมากขึ้น การพัฒนาเชิงรุกเพื่อเสริมจุดแข็ง และการแก้ปัญหาจุดอ่อนดังกล่าว ให้สัมฤทธิ์ผลได้อย่างจริงจังนั้นต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างขนานใหญ่

สำหรับประเทศไทยที่มีแผนแม่บทการพัฒนาระยะยาวเป็นกรอบแนวทางที่จะกำกับทิศทาง ดังนั้นภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคมไทย จึงมีความตระหนักร่วมกันว่าประเทศไทยกำลังต้องมีการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ ให้เป็นแผนแม่บทที่กำหนดเป้าหมายอนาคตประเทศในระยะยาว 20 ปี (พ.ศ.2560-2579) โดยวางแนวทางการพัฒนาหลักที่ต้องดำเนินการภายใต้ทุกรัฐบาลอย่างต่อเนื่อง เพื่อจะบรรลุเป้าหมายอนาคตของประเทศที่วางไว้ โดยที่แผนแม่บทการพัฒนาระยะยาวจะเป็นกรอบที่ช่วยกำกับให้การขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศในมิติต่าง ๆ มีบูรณาการกัน แผนพัฒนาและแผนเฉพาะด้านในระดับต่าง ๆ มีความเชื่อมโยงเป็นลำดับที่เหมาะสมและสอดคล้องกันภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ และการกำหนดเป้าหมายในระยะยาวที่ชัดเจน ส่งผลให้ต้องมีความต่อเนื่องในการแก้ปัญหารากเหง้าและการพัฒนาพื้นฐานให้แข็งแกร่ง รวมทั้งต้องมีปรับระบบการติดตามและประเมินผล ให้สามารถกำกับให้เกิดความเชื่อมโยงจากระดับยุทธศาสตร์สู่การจัดสรรงบประมาณและการดำเนินงานในระดับปฏิบัติ ที่สอดคล้องกับเป้าหมายที่เป็นผลผลิต ผลลัพธ์ และผลสัมฤทธิ์ในที่สุด ประกอบด้วยยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ 10 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

1. ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ ประกอบด้วย

1.1 ปรับเปลี่ยนค่านิยมคนไทยให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย จิตสาธารณะ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์

1.2 พัฒนาศักยภาพคนให้มีทักษะความรู้ และความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า

1.3 ยกระดับคุณภาพการศึกษา และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.4 ลดปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาพและให้ทุกภาคส่วนคำนึงถึงผลกระทบต่อสุขภาพ
1.5 เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการระบบสุขภาพภาครัฐ และปรับระบบการเงินการคลังด้านสุขภาพ
1.6 พัฒนาระบบการดูแลและสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับสังคมสูงวัย

1.7 ผลักดันให้สถาบันทางสังคมมีส่วนร่วมพัฒนาประเทศอย่างเข้มแข็ง

2. ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรม และลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ประกอบด้วย

2.1 การเพิ่มโอกาสให้กับกลุ่มเป้าหมายประชากรร้อยละ 40 ที่มีรายได้ต่ำสุด ให้สามารถเข้าถึงบริการที่มีคุณภาพของรัฐ และมีอาชีพ

2.2 การกระจายการให้บริการภาครัฐทั้งด้านการศึกษา สาธารณสุข และสวัสดิการ ที่มีคุณภาพให้ครอบคลุมและทั่วถึง

2.3 การเสริมสร้างศักยภาพชุมชน การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และการสร้างความเข้มแข็งการเงินฐานราก ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีสิทธิในการจัดการทุน ที่ดินและทรัพยากรภายในชุมชน

3. ยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน ประกอบด้วย
3.1 การบริหารจัดการเศรษฐกิจส่วนรวม

3.2 การเสริมสร้างและพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคการผลิตและบริการ

4. ยุทธศาสตร์การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย
4.1 การรักษาฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ สร้างสมดุลของการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน และเป็นธรรม และ

4.2 เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เพื่อให้เกิดความมั่นคง สมดุล และยั่งยืน

5. ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างความมั่นคงแห่งชาติ เพื่อการพัฒนาประเทศ สู่ความมั่งคั่งและยั่งยืน ประกอบด้วย

5.1 เพื่อปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ และเสริมสร้างความมั่นคงภายใน รวมทั้งป้องกันปัญหาภัยคุกคาม ที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของชาติ

5.2 การพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพการป้องกันประเทศ เพื่อเตรียมความพร้อมในการรับมือภัยคุกคาม ทั้งการทหารและภัยคุกคามอื่น ๆ

5.3 การส่งเสริมความร่วมมือกับต่างประเทศด้านความมั่นคง เพื่อบูรณาการความร่วมมือกับมิตรประเทศ เพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และการป้องกันภัยคุกคามข้ามชาติ

5.4 การรักษาความมั่นคง และผลประโยชน์ของชาติทางทะเล เพื่อคงไว้ซึ่งอำนาจอธิปไตย และสิทธิอธิปไตยในเขตทางทะเล

5.5 การบริหารจัดการความมั่นคงเพื่อการพัฒนา เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกันระหว่าง แผนงานที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงกับแผนงานการพัฒนาอื่น ๆ ภายใต้การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน

6. ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการในภาครัฐ การป้องกันการทุจริต ประพฤติมิชอบและธรรมาภิบาลในสังคมไทย ประกอบด้วย

6.1 ปรับปรุงโครงสร้างหน่วยงาน บทบาท ภารกิจ และคุณภาพบุคลากรภาครัฐให้มีความโปร่งใส ทันสมัย คล่องตัว มีขนาดที่เหมาะสม เกิดความคุ้มค่า

6.2 ปรับปรุงกระบวนการงบประมาณ และสร้างกลไกในการติดตาม ตรวจสอบการเงินการคลังภาครัฐ

6.3 เพิ่มประสิทธิภาพและยกระดับการให้บริการสาธารณะให้ได้มาตรฐานสากล

6.4 เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

6.5 ป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ

6.6 ปฏิรูปกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมให้มีความทันสมัย เป็นธรรม และสอดคล้องกับข้อบังคับสากล หรือข้อตกลงระหว่างประเทศ

7. ยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และระบบโลจิสติกส์ ประกอบด้วย

7.1 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านขนส่ง

7.2 การสนับสนุนการพัฒนาระบบขนส่ง

7.3 การพัฒนาระบบโลจิสติกส์
7.4 การพัฒนาด้านพลังงาน

7.5 การพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัล

7.6 การพัฒนาระบบน้ำประปา

8. ยุทธศาสตร์การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรม ประกอบด้วย
8.1 เร่งส่งเสริมการลงทุนวิจัยและพัฒนา และผลักดันสู่การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ และเชิงสังคม
8.2 พัฒนาผู้ประกอบการให้เป็นผู้ประกอบการทางเทคโนโลยี

8.3 พัฒนาสภาวะแวดล้อมของการพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรม

9. ยุทธศาสตร์การพัฒนาภาค เมือง และพื้นที่เศรษฐกิจ ประกอบด้วย

9.1 การพัฒนาภาคเพื่อสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ ให้กระจายตัวอย่างทั่วถึง

9.2 การพัฒนาเมือง

9.3 การพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจ

10. ยุทธศาสตร์ความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนา ประกอบด้วย

10.1 ขยายความร่วมมือทางการค้าและการลงทุนกับมิตรประเทศ และแสวงหาตลาดใหม่สำหรับสินค้าและบริการของไทย

10.2 พัฒนาความเชื่อมโยงด้านการคมนาคมขนส่ง โลจิสติกส์ และโทรคมนาคม ในกรอบความร่วมมืออนุภาคภายใต้แผนงาน GMS, ACMECS, IMT-GT, BIMSTEC และ JDS และภูมิภาคอาเซียน เพื่ออำนวยความสะดวก และลดต้นทุนด้านโลจิสติกส์

10.3 พัฒนาและส่งเสริมให้ไทยเป็นฐานของการประกอบธุรกิจการบริการ และการลงทุนที่โดดเด่นในภูมิภาค

10.4 ส่งเสริมการลงทุนไทยในต่างประเทศ (Outward investment) ของผู้ประกอบการไทย

10.5 เปิดประตูการค้า และพัฒนาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในลักษณะหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ ทั้งในระดับอนุภูมิภาคและภูมิภาคที่มีความเสมอภาคกัน

10.6 การสร้างความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนากับประเทศในอนุภูมิภาค ภูมิภาค และนานาประเทศ

10.7 เข้าร่วมเป็นภาคีความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยมีบทบาทที่สร้างสรรค์

10.8 ส่งเสริมความร่วมมือกับภูมิภาคและนานาชาติ ในการสร้างความมั่นคง

10.9 บูรณาการภารกิจด้านความร่วมมือระหว่างประเทศ และด้านการต่างประเทศ

10.10 ส่งเสริมให้เกิดการปรับตัวภายในประเทศที่สำคัญ

อาชีพนักส่งเสริมการเกษตร (Agricultural Extension Agent) หมายถึง ผู้ใช้แนวทางและวิธีการต่าง ๆ พัฒนาภาคการเกษตรตลอดห่วงโซ่คุณค่าให้มีประสิทธิภาพและเกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืน

5. ประวัติการปรับปรุงมาตรฐานในแต่ละครั้ง

N/A

6. ครั้งที่

1

7. คุณวุฒิวิชาชีพที่ครอบคลุม (Professional Qualifications included)

สาขาวิชาชีพเกษตรกรรม

สาขาส่งเสริมการเกษตร

อาชีพนักส่งเสริมการเกษตร ระดับ 5

8. คุณวุฒิวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง (Related Professional Qualifications)

N/A

9. หน่วยสมรรถนะทั้งหมดในมาตรฐานอาชีพ (List of All Units of Competence within this Occupational Standards)

รหัสหน่วยสมรรถนะ	**เนื้อหา**
B14	ติดตามและประเมินผลการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางการเกษตร
B21	พัฒนาเกษตรกรแกนนำ

10. ระดับคุณวุฒิ

10.1 สาขาวิชาชีพเกษตรกรรม สาขาส่งเสริมการเกษตร อาชีพนักส่งเสริมการเกษตร ระดับ 5

คุณลักษณะของผลการเรียนรู้ (Characteristics of Outcomes)

บุคคลที่สามารถปฏิบัติงานด้านติดตาม และประเมินผลโครงการถ่ายทอด การพัฒนาเกษตรกรแกนนำ การวางแผนทดสอบ รวมทั้งการวางแผนวิจัยและพัฒนาวิชาชีพการส่งเสริมการเกษตร และถ่ายทอดผลการวิจัยและพัฒนาไปสู่กลุ่มผู้ใช้ประโยชน์ ให้เกิดผลทางปฏิบัติในการพัฒนาวิชาชีพการส่งเสริมการเกษตร โดยผู้ได้รับคุณวุฒินี้ ต้องแสดงให้เห็นถึงการมีสมรรถนะในการคิดวิเคราะห์ วางแผนเพื่อแก้ปัญหาที่ซับซ้อน และการประเมินผลการปฏิบัติงาน โดยสามารถให้คำแนะนำ สอนงาน และสามารถกำกับดูแลผู้ร่วมงานให้ดำเนินงานได้ตามแผนงานที่กำหนด ภายใต้การใช้องค์ความรู้ที่มีการพัฒนา และกลั่นกรองให้เหมาะสมกับบริบทของเนื้องาน

การเลื่อนระดับคุณวุฒิวิชาชีพ (Qualification Pathways)

1. คุณสมบัติของผู้ที่สามารถเข้ารับการประเมินคุณวุฒิวิชาชีพ อาชีพนักส่งเสริมการเกษตร ระดับ 5

    1.1 สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) หรือ

    1.2 มีประสบการณ์ทำงานเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตรไม่น้อยกว่า 3 ปีโดยมีหลักฐานรับรองประสบการณ์จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือ

    1.3 ได้รับการรับรองคุณวุฒิวิชาชีพ อาชีพนักส่งเสริมการเกษตร ระดับ 4 ไม่น้อยกว่า 1 ปี

2. ผู้ที่จะผ่านการประเมินและได้รับการรับรองคุณวุฒิวิชาชีพ อาชีพนักส่งเสริมการเกษตร ระดับ 5

    2.1 ผ่านเกณฑ์การประเมินตามหน่วยสมรรถนะอาชีพ อาชีพนักส่งเสริมการเกษตร ระดับ 5 จำนวน 2 หน่วย

3. การเลื่อนระดับคุณวุฒิวิชาชีพในชั้นที่สูงขึ้นไป

    3.1 ผ่านการประเมินสมรรถนะอาชีพ อาชีพนักส่งเสริมการเกษตร ระดับ 5 แล้ว เป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี จึงจะสามารถสมัครเข้ารับการประเมินสมรรถนะ เพื่อเลื่อนระดับคุณวุฒิในชั้นที่สูงขึ้นไปได้

หลักเกณฑ์การต่ออายุหนังสือรับรองมาตรฐานอาชีพ

N/A

กลุ่มบุคคลในอาชีพ (Target Group)

- กลุ่มบุคคลที่ปฏิบัติงานด้านการส่งเสริมการเกษตร (ด้านพืช สัตว์ ประมง หรือป่าไม้)
- เกษตรกร นักวิชาการ เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานด้านส่งเสริม ทั้งภาครัฐและเอกชน
- ผู้ประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร

หน่วยสมรรถนะ (หน่วยสมรรถนะทั้งหมดของคุณวุฒิวิชาชีพนี้)

B14 ติดตามและประเมินผลการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางการเกษตร

B21 พัฒนาเกษตรกรแกนนำ

ตารางแผนผังแสดงหน้าที่

1. ตารางแสดงหน้าที่ 1

ประกาศใช้ ณ 26/04/2564

ตาราง 1 : FUNCTIONAL MAP แสดง KEY PURPOSE , KEY ROLES , KEY FUNCTION

ความมุ่งหมายหลัก Key Purpose	บทบาทหลัก Key Roles		หน้าที่หลัก Key Function	
คำอธิบาย	รหัส	คำอธิบาย	รหัส	คำอธิบาย
พัฒนาภาคการเกษตรด้วยเทคโนโลยี นวัตกรรมและภูมิปัญญาในการผลิต และการบริหารจัดการตลอดห่วงโซ่คุณค่าให้มีคุณภาพ และประสิทธิภาพ ได้มาตรฐานระดับประเทศ และระดับสากล เพื่อให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดี ภาคการเกษตร ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม มั่นคงและยั่งยืน	B	พัฒนาการจัดการองค์ความรู้และการถ่ายทอดความรู้ แก่เกษตรกร กลุ่มเกษตรกรและเครือข่าย เพื่อส่งเสริมการผลิตทางการเกษตรให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ เพื่อสร้างความมั่นคงและยั่งยืน	B1	ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการเกษตร
			B2	พัฒนาเกษตรกรแกนนำกลุ่มเกษตรกร และเครือข่ายเกษตรกร

คำอธิบาย ตารางแผนผังแสดงหน้าที่เป็นแผนผังที่ใช้วิเคราะห์หน้าที่งานเพื่อให้ได้หน้าที่หลัก (Key Function)

2. ตารางแสดงหน้าที่ 1 (ต่อ)

ประกาศใช้ ณ 26/04/2564

ตาราง 2 : FUNCTIONAL MAP แสดง KEY FUNCTION , UNIT OF COMPETENCE , ELEMENT OF COMPETENCE

หน้าที่หลัก Key Function		หน่วยสมรรถนะ Unit of Competence		หน่วยสมรรถนะย่อย Element of Competence	
รหัส	**คำอธิบาย**	**รหัส**	**คำอธิบาย**	**รหัส**	**คำอธิบาย**
B1	ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการเกษตร	B14	ติดตามและประเมินผลการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางการเกษตร	B141	วางแผนการติดตามและประเมินผลการถ่ายทอด
				B142	ติดตามและประเมินผลการถ่ายทอด
				B143	รายงานผลการติดตามและประเมินผลการถ่ายทอด
B2	พัฒนาเกษตรกรแกนนำกลุ่มเกษตรกรและเครือข่ายเกษตรกร	B21	พัฒนาเกษตรกรแกนนำ	B211	วางแผนพัฒนาเกษตรกรแกนนำ
				B212	พัฒนาเกษตรกรแกนนำ
				B213	รายงานผลการพัฒนาเกษตรกรแกนนำ
				B214	ติดตามและประเมินผลการพัฒนาเกษตรกรแกนนำ
				B215	ให้คำปรึกษาแนะนำเกษตรกรแกนนำ (บทบาทในการให้คำแนะนำหลังการพัฒนา)

คำอธิบาย

ตารางแผนผังแสดงหน้าที่ (ต่อ) เป็นแผนผังที่ใช้วิเคราะห์หน้าที่งานหลังจากได้หน้าที่หลัก (Key Function) เพื่อให้ได้ หน่วยสมรรถนะ (Unit of Competence) และหน่วยสมรรถนะย่อย (Element of Competence)

1. รหัสหน่วยสมรรถนะ B14

2. ชื่อหน่วยสมรรถนะ ติดตามและประเมินผลการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางการเกษตร

3. ทบทวนครั้งที่ - / -

4. สร้างใหม่ ☑ **ปรับปรุง** ☐

5. สำหรับชื่ออาชีพและรหัสอาชีพ (Occupational Classification)

6. คำอธิบายหน่วยสมรรถนะ (Description of Unit of Competency)

หน่วยสมรรถนะนี้อธิบายถึง ความสามารถในการวางแผนการติดตามและประเมินผลโครงการถ่ายทอดได้อย่างถูกต้องตามหลักการ สามารถดำเนินการติดตามและประเมินผลโครงการได้ตามแผน และวัตถุประสงค์ที่กำหนด ตลอดจนสามารถสรุปและรายงานผลการติดตามและประเมินผลโครงการถ่ายทอดได้อย่างถูกต้อง ภายใต้การวิเคราะห์ข้อมูลที่ครบถ้วนถูกต้อง เชื่อถือได้เป็นระบบ สามารถนำผลการติดตามและประเมินไปใช้ประโยชน์ได้จริง

7. สำหรับระดับคุณวุฒิ

1	2	3	4	5	6	7	8
☐	☐	☐	☐	☑	☐	☐	☐

8. กลุ่มอาชีพ (Sector)

นักส่งเสริมการเกษตร

9. ชื่ออาชีพและรหัสอาชีพอื่นที่หน่วยสมรรถนะนี้สามารถใช้ได้ (ถ้ามี)

N/A

10. ข้อกำหนดหรือกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง (Licensing or Regulation Related) (ถ้ามี)

N/A

11. สมรรถนะย่อยและเกณฑ์การปฏิบัติงาน (Elements and Performance Criteria)

สมรรถนะย่อย (Element)	เกณฑ์ในการปฏิบัติงาน (Performance Criteria)	วิธีการประเมิน (Assessment)
B141 วางแผนการติดตามและประเมินผลการถ่ายทอด	1. ออกแบบการประเมินการติดตามและประเมินผลโครงการได้ 2. เขียนโครงการติดตามและประเมินผลได้	ข้อสอบข้อเขียน การสัมภาษณ์
B142 ติดตามและประเมินผลการถ่ายทอด	1. รวบรวมข้อมูลการติดตามและประเมินผลการถ่ายทอดได้ 2. วิเคราะห์ แปลผล ตัดสินผลข้อมูลที่ได้จากการติดตามและประเมินผลการถ่ายทอดได้	ข้อสอบข้อเขียน การสัมภาษณ์
B143 รายงานผลการติดตามและประเมินผลการถ่ายทอด	1. สรุปผลการดำเนินงานได้ครบถ้วน ตรงตามความเป็นจริงและถูกต้องตามข้อกำหนด 2. เขียนรายงานการติดตามและประเมินผลการถ่ายทอดได้	ข้อสอบข้อเขียน การสัมภาษณ์

12. ความรู้และทักษะก่อนหน้าที่จำเป็น (Pre-requisite Skill & Knowledge)

- ความรู้เบื้องต้นด้านการเกษตร
- หลักการส่งเสริมการเกษตร

13. ทักษะและความรู้ที่ต้องการ (Required Skills and Knowledge)

(ก) ความต้องการด้านทักษะ
(ก1) การสื่อสาร
(ก2) การตั้งคำถาม
(ก3) การฟัง
(ก4) การจับประเด็น
(ก5) การบันทึก
(ก6) การสังเกต
(ก7) การคิดวิเคราะห์/สังเคราะห์
(ข) ความต้องการด้านความรู้
(ข1) ทฤษฎีการประเมินและติดตามผล
(ข2) การวิเคราะห์และแปลผลโครงการ

14. หลักฐานที่ต้องการ (Evidence Guide)

(ก) หลักฐานการปฏิบัติงาน (Performance Evidence)
(ก1) แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต
(ก2) เอกสารรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล
(ก3) เอกสารสรุปรายงานผลการวิเคราะห์ข้อมูล
(ก4) แผนงานโครงการติดตามและประเมินผลการถ่ายทอด
(ก5) บันทึก/รายงานการปฏิบัติงาน
(ข) หลักฐานความรู้ (Knowledge Evidence)
(ข1) หลักการและวิธีการจัดทำแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต
(ข2) หลักการและวิธีการสำรวจรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์และสรุปรายงาน
(ข3) การใช้คอมพิวเตอร์ในการสืบค้น วิเคราะห์ข้อมูลและสรุป จัดทำเอกสารรายงาน
(ข4) การบันทึก/รายงานการปฏิบัติงาน
(ข5) การวางแผนการติดตามและประเมินผลการถ่ายทอด
(ข6) การเขียนแผนงานโครงการติดตามและประเมินผลการถ่ายทอด
(ข7) การเขียนบันทึก/รายงานการปฏิบัติงาน
(ข8) ใบรับรองการผ่านการฝึกอบรมที่เกี่ยวข้อง
(ค) คำแนะนำในการประเมิน
เจ้าหน้าที่สอบ ตรวจประเมินหลักฐานโดยพิจารณาจากร่องรอยหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหลักฐานการปฏิบัติงานและหลักฐานความรู้
(ง) วิธีการประเมิน
- ข้อสอบข้อเขียน
- การสัมภาษณ์
- ผลงานหรือชิ้นงานที่ทำสำเร็จแล้ว

15. ขอบเขต (Range Statement)

(ก) คำแนะนำ

(ก1) สำหรับผู้เข้ารับการประเมินในหน่วยสมรรถนะนี้ จะต้องสามารถ

1) ศึกษา รวบรวม วิเคราะห์ข้อมูลได้ครบถ้วน ถูกต้อง เชื่อถือได้ โดยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างถูกต้องตามวัตถุประสงค์ของการถ่ายทอด

2) ระบุเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินการถ่ายทอดได้อย่างถูกต้องตามหลักการติดตามและประเมินผล

3) ข้อมูลที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างถูกต้องตามวัตถุประสงค์ของการถ่ายทอด

4) สรุปและให้ข้อเสนอแนะได้ถูกต้องตามหลักการ กระบวนการ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

5) รายงานที่สะท้อนผลการดำเนินงานได้อย่างถูกต้องตรงตามความเป็นจริง

(ก2) สำหรับเจ้าหน้าที่สอบ จะต้องพิจารณาหลักฐานการปฏิบัติงานและหลักฐานความรู้ให้ตรงตามหน่วยสมรรถนะ (ข) คำอธิบายรายละเอียด

(ข1) การประเมินผล (Evaluation)

การประเมินผล (Evaluation) หมายถึง กระบวนการตัดสินคุณค่าของแผนงานหรือโครงการด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์เพื่อนำผลมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ว่าบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ เพียงใด

จุดมุ่งหมายของการประเมินผล

1) เพื่อใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศประกอบการตัดสินใจของผู้เกี่ยวข้องกับโครงการ หรือ ผู้บริหารในการตัดสินคุณค่าของโครงการ

2) เพื่อให้การบริหารโครงการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3) เพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงโครงการที่คล้ายกัน

4) เพื่อตรวจสอบผลการดำเนินโครงการว่าประสบผลสำเร็จหรือไม่

5) เพื่อความโปร่งใส ตรวจสอบได้จากสาธารณชน

(ข2) การติดตาม (Monitoring)

การติดตาม (Monitoring) หมายถึง การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตรวจสอบว่าการดำเนินงานเป็นไปตามแผนปฏิบัติงานที่วางไว้หรือไม่ การติดตามผลเป็นการติดตามปัจจัยนำเข้า (Inputs) กิจกรรมที่ดำเนินการ (Activities) ผลผลิตที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรม (Outputs) และผลลัพธ์หรือผลกระทบที่เกิดจากการดำเนินโครงการ (Outcome & Impact)

จุดมุ่งหมายของการติดตาม มีดังนี้

1) เพื่อให้การดำเนินโครงการเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้

2) เพื่อให้ใช้ทรัพยากรได้เต็มที่ คุ้มค่า และประหยัด

3) เพื่อทราบถึงปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงาน

4) เพื่อให้ได้แนวทางแก้ไข ปรับปรุง ปัจจัยนำเข้า และกิจกรรมต่าง ๆ

5) เพื่อส่งเสริมสนันสนุนให้โครงการบรรลุผลความสำคัญของการติดตามและการประเมินผล

6) ช่วยในการตัดสินใจนำโครงการไปใช้

7) ช่วยให้ทราบว่าโครงการยังมีความจำเป็นต้องทำต่อไปหรือต้องขยายโครงการออกไปหรือไม่

8) นำผลที่ได้จากการประเมินมาใช้ในการตัดสินใจ ปรับปรุงโครงการ

9) วิเคราะห์ผลการดำเนินงานโครงการว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ อย่างไร มีปัญหาอุปสรรคต่อความสำเร็จอย่างไร

10) นำไปใช้วางแผนในโครงการที่มีลักษณะใกล้เคียงหรือคล้ายคลึงกันต่อไป

(ข3) ความเหมือนและความแตกต่างของการติดตามและประเมินผล

จากความหมายและจุดมุ่งหมายของการติดตามและประเมินผลที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นสามารถสรุปถึงความเหมือนและความแตกต่างของการติดตามและประเมินผลดังนี้

รายการ	การติดตามโครงการ	การประเมินโครงการ
1. ผู้รับผิดชอบ	ผู้รับผิดชอบโครงการ/หัวหน้างาน/เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานนั้น ๆ	ผู้รับผิดชอบโครงการ/หัวหน้างาน/เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานนั้น ๆ หรือบุคคลภายนอก
2. ข้อมูล	เก็บข้อมูล หรือรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยนำเข้า การดำเนินการ และผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการโครงการ	ข้อมูลจากการติดตามที่ดำเนินการเก็บรวบรวมมาแล้ว นำมาเป็นข้อมูลในการประเมินเพื่อตัดสินคุณค่าของโครงการ
3. ช่วงเวลาดำเนินการ	กำหนดระยะเวลาอย่างต่อเนื่อง มีแผนการติดตาม เช่น เป็นประจำทุกเดือน ไตรมาส	ตามประเภทของการประเมินผลโครงการที่เลือกไว้ เช่น ระหว่างการดำเนินการ สิ้นสุดโครงการ
4. จุดเน้น/วิธีการ	เป็นการติดตามความก้าวหน้า ปัญหา/อุปสรรคในการดำเนินการ ตามกรอบระยะเวลาที่กำหนดไว้	เป็นการตัดสินคุณค่าของโครงการ โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์/มาตรฐาน
5. ผู้ใช้ข้อมูลเป็นหลัก	ผู้รับผิดชอบโครงการ	ผู้บริหาร

สรุปได้ว่า การติดตาม (Monitoring) โครงการ เป็นกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยนำเข้า การดำเนินงาน และผลการดำเนินงานเกี่ยวกับโครงการเพื่อเป็นข้อมูลย้อนกลับ สำหรับการกำกับทบทวน และแก้ปัญหาขณะดำเนินโครงการ ส่วนการประเมิน (Evaluation) โครงการคือกระบวนการตรวจสอบและตัดสินคุณค่าเกี่ยวกับปัจจัยนำเข้า การดำเนินงาน และผลการดำเนินโครงการเพื่อเป็นสารสนเทศ สำหรับการปรับปรุงการดำเนินโครงการ สรุปผลสำเร็จของโครงการและพัฒนาโครงการต่อไป การติดตามและประเมินผลจึงเป็นกลไกและเครื่องมือสำคัญในการบริหารและพัฒนาโครงการให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

(ข4) ตัวชี้วัด

ตัวชี้วัดมีลักษณะที่สำคัญ คือ ตัวชี้วัดจะต้องสามารถให้ค่าหรือบ่งบอกคุณลักษณะของสิ่งที่ทำการวัดว่ามีปริมาณหรือคุณลักษณะเช่นไร ส่วนจะมีความหมายอย่างไรจะต้องนำไปตีค่า หรือเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน จึงจะทราบได้ว่าสิ่งนั้นมีค่าสูงหรือต่ำได้มาตรฐานหรือไม่เพียงใด

ตัวชี้วัดเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการจัดทำสารสนเทศ เพื่อให้ผู้บริหารใช้ในการตัดสินใจวางนโยบายและบริหารงานพัฒนาในลักษณะต่าง ๆ กัน เช่นเพื่อกำหนดจุดมุ่งหมายการพัฒนาสังคมแต่ละด้านของแผนพัฒนาประเทศ เพื่อวิเคราะห์เป้าประสงค์ของแผนงานและจัดทำแผนปฏิบัติการของโครงการ เพื่อกำหนดโครงการที่มีทางเลือกที่เหมาะสม เพื่อกำหนดทางเลือกการดำเนินกิจกรรมที่น่าพอใจที่สุดหรือเพื่อติดตามผลการปฏิบัติงานและการประเมินการดำเนินงานตามนโยบายที่ได้กำหนดไว้

จึงอาจกล่าวได้ว่าตัวชี้วัด (Indicators) หมายถึงสิ่งที่แสดงเป็นตัวเลขที่ใช้วัดแง่มุมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมีลักษณะเป็นตัวแทนของสิ่งที่เป็นนามธรรม ซึ่งให้นิยามเชิงปฏิบัติการในการวิเคราะห์และการติดตามผลเป็นเชิงปริมาณ มาตรวัดที่ใช้ในการคำนวณเป็นค่าประเมินที่ได้จากตัวแปรเฉพาะซึ่งได้รับการพิจารณาว่าเป็นตัวแปรสำคัญให้กับตัวชี้วัด โดยที่แต่ละตัวแปรอาจจะมีมาตรวัดที่ต่างกันในกรณีที่ตัวชี้วัดตัวหนึ่งมีตัวแปรมากกว่าหนึ่งตัวแปรจำเป็นจะต้องมีการกำหนดค่าน้ำหนักของแต่ละตัวแปรเพื่อจัดทำดัชนีของตัวชี้วัดนั้น

สำหรับลักษณะของตัวชี้วัดบางอย่างค่อนข้างเป็นนามธรรม เช่น ความพึงพอใจการมีส่วนร่วมเป็นต้น ดังนั้นหน้าที่ของผู้จัดทำตัวชี้วัดคือต้องพยายามแปลงนามธรรมนั้นให้เป็นรูปธรรมให้มากที่สุด แต่ไม่ได้หมายความว่าต้องทำให้เป็นรูปธรรมทั้งหมด ตัวชี้วัดในเชิงอุดมคติบางตัวอาจต้องใช้การบรรยายความและการใช้เหตุผลประกอบ แต่ปัญหาที่สำคัญคือข้อมูลมีเพียงพอหรือไม่ ถ้าไม่เพียงพอสามารถหาข้อมูลอื่น ๆ มาทดแทนได้หรือไม่ หรือจำเป็นจะต้องเก็บรวบรวมข้อมูลใหม่

จากนิยามข้างต้นสรุปได้ว่าตัวชี้วัดคือ “ตัวแปรที่แสดง/ระบุ/บ่งบอกลักษณะเชิงปริมาณ/เชิงคุณภาพของโครงการหรือแผนงานในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง และมีความชัดเจนเพียงพอที่จะใช้เปรียบเทียบหรือสามารถบ่งบอกการเปลี่ยนแปลงได้”

(ข5) จำแนกประเภทตัวชี้วัดตามระบบ ดังนี้

1) ตัวชี้วัดปัจจัยนำเข้า (Input Indicators) คือตัวชี้วัดที่ชี้ให้เห็นว่าปัจจัยต่าง ๆ ที่นำเข้าสู่การดำเนินงานมีความเหมาะสมเพียงใดเช่นจำนวนคนจำนวนวัตถุดิบต่าง ๆ จำนวนเงินลงทุน เป็นต้น

2) ตัวชี้วัดกระบวนการ (Process Indicators) คือตัวชี้วัดผลการดำเนินงานในช่วงต่าง ๆ ว่าควรต้องปรับปรุง หรือแก้ไขในส่วนใดบ้าง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพหรือทำให้การดำเนินงานนั้นบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

3) ตัวชี้วัดผลผลิตหรือผลการดำเนินงาน (Output Indicators) คือตัวชี้วัดที่สามารถบอกได้ว่าผลผลิตที่ได้ตรงตามเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์หรือไม่

4) ตัวชี้วัดผลลัพธ์ (Outcome Indicators) คือตัวชี้วัดผลที่เกิดเนื่องมาจากผลผลิต หรือผลิตผลจากการดำเนินงานทั้งที่คาดหวังว่าจะเกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้นก็ตาม

5) ตัวชี้วัดผลกระทบ (Impact Indicators) คือตัวชี้วัดผลที่เกิดขึ้นทั้งในทางบวกและทางลบของการดำเนินงาน ซึ่งอาจจะต้องใช้ระยะเวลาเพื่อให้เห็นผลนั้น ๆ

(ข6) ความหมายของเกณฑ์การประเมินผล

เกณฑ์การประเมินผล คือ ระดับที่กำหนดไว้หรือมาตรฐานที่ควรจะเป็น เพื่อใช้ในการตัดสินโครงการหรือแผนงานโดยจะตัดสินตั้งแต่สิ่งที่เล็กที่สุดคือตัวชี้วัดหรือตัวชี้วัดย่อยแต่ละประเด็นจนถึงการประเมินผลความสำเร็จของโครงการในภาพรวมเกณฑ์การประเมินผลที่มีความละเอียดน้อยที่สุดคือให้ผลออกมาเพียง 2 ระดับ เช่น สำเร็จหรือล้มเหลว ผ่านหรือไม่ผ่าน ได้หรือตก จนกระทั่งละเอียดมากขึ้นเรื่อย ๆ ถึง 11 ระดับ แต่ในทางปฏิบัติมักจะพบเกณฑ์การประเมินผล 5 ระดับมากที่สุด เกณฑ์การประเมินที่คุ้นเคยกันมากคือในระบบการศึกษาโดยทั่วไปจะแบ่งเป็น 5 ระดับ (A B C D และ F) แต่บางแห่งก็ละเอียดเป็น 11 ระดับคือแบ่งย่อยเพิ่มเป็น A- B+ B- C+ C- D+

ระดับของเกณฑ์การประเมินผลแบ่งเป็น 2 ระดับดังนี้

1) เกณฑ์การประเมินผล 2 ระดับ จะกำหนดระดับหรือตัวเลขขึ้นมาจำนวนหนึ่ง เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับผลการวัดโดยอาจจะกำหนดให้น้อยกว่าหรือมากกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ จึงจะถือว่าผ่านหรือสำเร็จ เช่น ต้องมีผู้เข้าร่วมประชุมกลับก่อนเลิกไม่เกินร้อยละ 5 เกณฑ์เช่นนี้คือผลต้องน้อยกว่าที่กำหนดไว้ หรือต้องมีผู้สำเร็จตามหลักสูตรตามโครงการอบรมกฎจราจรร้อยละ 80 เกณฑ์เช่นนี้คือผลต้องเท่ากับหรือมากกว่าที่กำหนดไว้จึงจะผ่านเกณฑ์ หรือถ้าใช้เกณฑ์กำหนดเป็นสิ่งที่ไม่ดีหรือเชิงลบ เช่น จำนวนผู้เสียชีวิตจำนวนนักเรียนที่สอบตก จำนวนผู้เป็นโรค จำนวนนักเรียนที่ขาดเรียน จะต้องตั้งเกณฑ์ให้น้อยกว่าเกณฑ์ที่กำหนดหรือตั้งไว้ ส่วนถ้าใช้เกณฑ์กำหนดเป็นสิ่งที่ดีหรือเชิงบวก เช่น จำนวนนักเรียนที่สอบได้ จำนวนคนไข้ที่หายจากโรคจำนวนนักเรียนที่มาเรียน นิยมใช้เกณฑ์ที่ต้องได้มากกว่าเกณฑ์ที่กำหนดจึงจะผ่าน

สำหรับข้อเสียของเกณฑ์ 2 ระดับคือทราบเพียงแต่ผลการประเมินว่าผ่านหรือไม่ผ่านตามที่กำหนดไว้ของแต่ละตัวชี้วัดเท่านั้น ตัวอย่างเช่น ในกรณีใช้ตัวชี้วัด 20 ตัวก็ทราบเพียงแต่ว่าผ่าน 12 ตัว ไม่ผ่าน 8 ตัว โดยไม่ทราบว่าประเด็นการประเมินผลใดผ่านบ้าง หรือความสำเร็จของโครงการในภาพรวมสำเร็จหรือไม่ แต่ก็อาจจะแก้ไขโดยกำหนดเกณฑ์ของประเด็นการประเมินผลโครงการเพิ่มเติมว่า ในแต่ละประเด็นตัวชี้วัดต้องผ่าน

เกณฑ์ครึ่งหนึ่งหรือในแต่ละโครงการรวมทุกตัวชี้วัดแล้วต้องผ่านเกณฑ์ครึ่งหนึ่งก็ได้ ซึ่งในความเป็นจริงก็ยังประสบปัญหาความสำคัญของแต่ละตัวชี้วัดไม่เท่ากัน เช่น ตัวชี้วัดที่สำคัญ ได้แก่ ผลต่าง ๆ ของโครงการ (ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบ) จะมีจำนวนตัวชี้วัดน้อย แต่ตัวชี้วัดของกระบวนการบริหารจะมีจำนวนตัวชี้วัดมากกว่า ถ้าใช้วิธีนับจำนวนโดยให้ความสำคัญเท่ากันแล้วจะทำให้ความสำเร็จหรือล้มเหลวขึ้นอยู่กับตัวโครงการเพราะมีตัวชี้วัดมากกว่านั่นเอง

2) เกณฑ์การประเมินผลมากกว่า 2 ระดับคือตั้งแต่ 3 ระดับขึ้นไปเช่นปรับปรุง-พอใช้-ดีหรือน้อยที่สุด-น้อย-ปานกลาง-มาก-มากที่สุด โดยกำหนดคะแนนเป็นตัวเลขให้ตามลำดับตั้งแต่ 1 จนถึงจำนวนในระดับนั้น ๆ ถ้ามีเกณฑ์ 3 ระดับก็จะเป็น 1 2 และ 3 ถ้าเป็นเกณฑ์ 5 ระดับก็จะเป็น 1 23 4 และ 5 การกำหนดเกณฑ์ประเมินมากกว่า 2 ระดับ จะมีความยุ่งยากกว่าการกำหนดเกณฑ์ 2 ระดับทั้งการกำหนดในเชิงปริมาณและคุณภาพ การกำหนดเกณฑ์การประเมินผลในเชิงปริมาณ สมมติว่าจะกำหนด 3 ระดับในขั้นตอนแรก จะต้องหาจุดผ่านหรือจุดกึ่งกลางที่เป็นตัวเลขให้ได้ก่อน เช่น การกำหนดเกณฑ์ 3 ระดับก็กำหนดว่าต้องได้ระดับ 2 จึงจะผ่าน จากตัวอย่างการกำหนดเกณฑ์ 2 ระดับ คือ ต้องได้งบประมาณอย่างต่ำ 90% ซึ่งถือเป็นจุดผ่านในการกำหนดเกณฑ์ 3 ระดับก็จะใช้ตัวเลข 90% เป็นจุดกึ่งกลาง และพิจารณาไปในทางมากกว่าพบว่า ถ้าทำเพิ่มให้เต็มงบประมาณคือต้องเพิ่มอีก 10% จะเท่ากับ 100% ก็นำตัวเลข 10% มาแบ่งเป็น 2 ช่วงจะได้ช่วงละ 5% ก็จะได้เกณฑ์ดังต่อไปนี้ 95% - 100% จะได้คะแนนเท่ากับ 3 ถ้า 90% -94% จะได้คะแนนเท่ากับ 2 และต่ำกว่า 90% จะได้คะแนนเท่ากับ 1

การกำหนดเกณฑ์การประเมินผลในเชิงคุณภาพ อาจจะเห็นได้ไม่ชัดเจนเท่ากับเชิงปริมาณ ซึ่งถ้าเป็นการกำหนดเกณฑ์ 2 ระดับ ก็อาจไม่มีปัญหา แต่ถ้ามากกว่า 2 ระดับต้องกำหนดในลักษณะเชิงบันได คือ ค่อย ๆ เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ที่พบกันเสมอ เช่น การประเมินผลองค์การต่าง ๆ เกี่ยวกับการดำเนินงาน จะกำหนดเป็น 5 ระดับ คือ ระดับ 1 = มีแผนงาน ระดับ 2 = นำแผนงานไปใช้ ระดับ 3 = มีการติดตามแผนงาน ระดับ 4 = มีการประเมินผลตามแผนงาน และระดับ 5 = นำผลการประเมินผลมาปรับปรุง เป็นต้น ซึ่งในทางปฏิบัติอาจพบปัญหาได้ เช่น บางหน่วยงานไม่มีแผนโดยตรงแต่ก็ดำเนินงานไปได้ และอาจมีการประเมินผลงานผู้ประเมินตามเกณฑ์ดังกล่าวอาจไม่ได้คะแนนคือให้เพียง 1 คะแนน เพราะถือว่าเกณฑ์เป็นลักษณะขั้นบันได ถ้าไม่มีขั้นแรกก็ไม่ควรเกิดขั้นอื่นได้ เป็นต้น

สำหรับการวัดการรับรู้หรือความรู้สึก บางครั้งอาจจำเป็นต้องทำ 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนแรก วัดด้วยเกณฑ์ 2 ระดับ ว่าแต่ละคนพอใจหรือไม่พอใจ แล้วนำมากำหนดเกณฑ์เป็นจำนวนร้อยละของผู้ตอบเป็น 5 ระดับ โดยกำหนดเกณฑ์ผ่านที่ 3 คะแนน โดยแบ่งเป็นช่วง ๆ เช่น กำหนดเกณฑ์ผ่านที่ร้อยละ 70 คือ พอใจน้อยกว่าร้อยละ 59 = 1 คะแนน ร้อยละ 60–69 = 2 คะแนน ร้อยละ 70–79 = 3 คะแนน ร้อยละ 80–89 = 4 คะแนน และร้อยละ 90–100 = 5 คะแนน หรือถ้าหากว่าการวัดเพียง 2 ระดับหยาบไป อาจวัดเป็น 5 ระดับก็ได้ แล้วนับคนที่พอใจมากที่สุดกับพอใจมากเป็นกลุ่มพอใจ พอใจน้อยกับน้อยที่สุดเป็นกลุ่มไม่พอใจ โดยตัดคนที่พอใจปานกลางทิ้งก็ได้ แล้วคำนวณจำนวนรวมเฉพาะกลุ่มสูงกับกลุ่มต่ำ หรือกลุ่มพอใจกับไม่พอใจ แล้วดำเนินการหาจำนวนร้อยละตามที่กำหนดระดับคะแนนไว้ก็ได้เช่นกัน

(ข7) การออกแบบการประเมินโครงการ

ขั้นตอนการประเมินโครงการ

การประเมินมีขั้นตอนการประเมินแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ : 2551) ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดขอบเขตและวัตถุประสงค์ของการประเมิน ในขั้นตอนนี้ ผู้ประเมินจะดำเนินการดังนี้

1.1 ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับโครงการ หรือสิ่งที่มุ่งประเมินกับวัตถุประสงค์หลักการของโครงการ ใครเป็นผู้รับผิดชอบ ใครบ้างที่ต้องการใช้ผลประเมินนี้

1.2 สัมภาษณ์ผู้บังคับบัญชาของผู้ประเมิน และกลุ่มผู้ใช้ผลประเมิน เกี่ยวกับความต้องการใช้ผลประเมิน ต้องการใช้เมื่อใด ต้องการสารสนเทศในประเด็นใดบ้าง

1.3 จากข้อมูล 1.1 และ 1.2 กำหนดขอบเขตและวัตถุประสงค์ของการประเมิน เป็นที่น่าสังเกตว่าวัตถุประสงค์ของการประเมิน เป็นผลมาจากการศึกษาความต้องการของผู้ใช้ผลประเมิน และจากวัตถุประสงค์หลักของโครงการ หรือสิ่งที่มุ่งประเมิน

ขั้นที่ 2 วางแผนการประเมิน เมื่อกำหนดขอบเขตและวัตถุประสงค์การประเมินแล้ว นำวัตถุประสงค์ของการประเมินในแต่ละข้อมาวิเคราะห์เพื่อวางแผนการประเมิน แล้วกรอกลงในแบบวางแผนประเมินดังนี้

จากวัตถุประสงค์ของการประเมิน ผู้ประเมินนำมาวิเคราะห์ว่าเป็นประเภทไหนของการประเมิน เช่น ประเมินสภาวะแวดล้อม ประเมินปัจจัยเบื้องต้น ประเมินกระบวนการ การประเมินผลผลิต ฯลฯ ประเด็นคำถามเพื่อจะได้ช่วยให้เก็บข้อมูลอย่างครบถ้วน แหล่งที่มาของข้อมูลที่ต้องการอาจมาจากผู้เข้าร่วมโครงการ ผู้สังเกตการณ์ เอกสาร หรือผลการปฏิบัติต่าง ๆ ช่วงเวลาที่เก็บข้อมูล แบ่งเป็น 3 ช่วง ก่อนการดำเนินโครงการ ขณะโครงการดำเนินโครงการอยู่ และเมื่อสิ้นสุดโครงการ แล้วนำมากำหนดเป็นตัวชี้วัดหรือสิ่งที่มุ่งประเมิน

ขั้นที่ 3 ดำเนินการประเมินตามแผน เมื่อจัดทำแผนการประเมินเรียบร้อยแล้ว จะเริ่มเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงต่าง ๆ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลตามที่ระบุไว้ในแผนการประเมิน

ขั้นที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูล แจงนับรวบรวมข้อมูล เพื่อทำการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการประเมินแต่ละข้อ แล้วสรุปว่าวัตถุประสงค์นั้น ๆ บรรลุหรือไม่เพียงใด มีปัญหา หรืออุปสรรคอย่างไรบ้าง

ขั้นที่ 5 รายงานผลการประเมิน โดยทั่วไปรายงานการประเมินผลมักจะทำเป็นลายลักษณ์อักษรในรูปของรายงาน ซึ่งอาจแบ่งเป็นรายงานรวมฉบับเดียว หรือการประเมินผลโครงการ และการติดตามผลหรือแยกเป็นรายงาน 2 ฉบับ คือ รายงานการประเมินผลโครงการหลังจากเสร็จสิ้นการดำเนินงาน

โดยยังไม่ได้ดำเนินการติดตามผล และรายงานการติดตามผล หลังจากสิ้นสุดโครงการไปแล้วไม่น้อยกว่า 6 เดือน

กรณีตัวอย่างที่ 1 แนวทางการประเมินติดตามผลผู้ผ่านการอบรมหลักสูตรการเกษตรแบบยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการประเมิน	สิ่งที่มุ่งประเมิน/ตัวชี้วัด	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือและแนวทางเก็บรวบรวมข้อมูล	การวิเคราะห์ข้อมูล/ เกณฑ์การตัดสิน
1.ประเมินความคิดเห็นต่อหลักสูตรฝึกอบรม “การเกษตรแบบยั่งยืน”	1. ความพึงพอใจต่อหลักสูตรโดยภาพรวม 2. รายวิชาที่เป็นประโยชน์- ไม่เป็นประโยชน์ต่อการประยุกต์ใช้	- ผู้ผ่านการอบรม	- แบบสอบถาม(ประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตร) - แบบสัมภาษณ์	มีความพึงพอใจโดยเฉลี่ยในระดับมากขึ้นไป
2. ประเมินการเรียนรู้ของผู้ผ่านการอบรม	1. ความรู้-ความเข้าใจในหลักการและแนวปฏิบัติ 2. ความตระหนักในความจำเป็นของการทำการเกษตรแบบยั่งยืน	- ผู้ผ่านการอบรม	- แบบทดสอบ - การสัมภาษณ์ถึงความตระหนักในการทำการเกษตรแบบยั่งยืน	1. แต่ละคนได้คะแนนการทดสอบความรู้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม และมีผู้สอบผ่านไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ของผู้ถูกประเมินทั้งหมด 2. ผู้ให้สัมภาษณ์มีความตระหนักถึงความจำเป็นในการทำการเกษตรแบบยั่งยืน
3. ติดตามการทำการเกษตรแบบยั่งยืน	1. พฤติกรรมการทำเกษตรแบบยั่งยืน 2. ลักษณะกิจกรรมการทำเกษตรแบบยั่งยืน 3. พฤติกรรมการส่งเสริมสนับสนุนของนักส่งเสริมการเกษตร	- ผู้ผ่านการอบรม - เอกสารหลักฐาน - นักส่งเสริมการเกษตร	- แบบสอบถาม - แบบสัมภาษณ์	1. วิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยพฤติกรรม ตัดสินด้วยเกณฑ์ในระดับมากขึ้นไป 2. วิเคราะห์ความหลากหลายของกิจกรรม 3. วิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยพฤติกรรม การส่งเสริมสนับสนุน ตัดสินด้วยเกณฑ์ระดับมากขึ้นไป

(ข8) สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่เป็นค่าของตัวชี้วัดจะแสดงเป็นตัวเลข ในลักษณะของจำนวนร้อยละ อัตราส่วนสัดส่วนอัตรา และค่าเฉลี่ยดังนี้

1) จำนวน (Number) คือ ตัวเลขที่แสดงถึงจำนวนสิ่งของหนึ่ง ๆ เช่นจำนวนของสถานฝึกอบรมจำนวนเงินงบประมาณ จำนวนโครงการ เป็นต้น

2) ร้อยละ (Percentage) คือ จำนวนของเลขกลุ่มหนึ่งซึ่งนำมาเปรียบเทียบกับเลขอีกกลุ่มหนึ่งโดยปรับให้เลขกลุ่มหลังมีค่าเท่ากับ 100 เช่น เกษตรกรในจังหวัดนครพนมมี 150,000 คน และประชากรในจังหวัดนครพนมมี 200,000 คน ดังนั้นร้อยละของเกษตรกรต่อประชากรในจังหวัดนครพนมจะเท่ากับ 150,000 หารด้วย 200,000 แล้วคูณด้วย 100 เท่ากับร้อยละ 75 เป็นต้น

3) อัตราส่วน (Ratio) คือ
ข้อมูลที่แสดงความสัมพันธ์เปรียบเทียบระหว่างจำนวนของเลขกลุ่มหนึ่งกับจำนวนของเลขอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งอยู่ในเหตุการณ์เดียวกันหรือเกี่ยวข้องกัน เช่น จำนวนเกษตรกรเท่ากับ 150,000 คน และจำนวนเกษตรกรที่เป็นเพศชายที่ร่วมโครงการเท่ากับ 100,000 คน ดังนั้นอัตราส่วนเกษตรกร ที่เป็นเพศชายที่เข้าร่วมโครงการต่อเกษตรกรทั้งหมดเท่ากับ 100,000 : 150,000 หรือเท่ากับ 1 : 1.5 เป็นต้น

4) สัดส่วน (Proportion) คือ ข้อมูลที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนของเลขกลุ่มหนึ่งกับจำนวนของเลขอีกกลุ่มหนึ่ง
โดยที่จำนวนของเลขกลุ่มแรกนั้นเป็นส่วนหนึ่งหรือรวมอยู่ในจำนวนของเลขกลุ่มหลังไว้ด้วย เช่น เกษตรกรที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองมี 100,000 คนและเกษตรกรทั่วประเทศมี 400,000 คนดังนั้นเกษตรกรที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองมีสัดส่วนเท่ากับ 100,000 หารด้วย 400,000 หรือเท่ากับ 0.25 หรือ 1 ใน 4 ของเกษตรกรทั้งประเทศเป็นต้น

5) อัตรา (Rate) คือ อัตราส่วนระหว่างเลขจำนวนหนึ่งกับเลขอีกจำนวนหนึ่งภายในระยะเวลาหนึ่ง หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งคือ
การนำจำนวนของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายในระยะเวลาหนึ่งเป็นตัวตั้ง หารด้วยจำนวนประชากรทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นั้น แล้วปรับฐานให้เท่ากับ 100/1,000/10,000 หรือ 100,000 เช่นอัตราการตายของลูกไก่เท่ากับ 45 ต่อการเกิดแล้วมีชีวิต 1,000 ตัว หมายถึง ในลูกไก่ที่เกิดใหม่ทุก ๆ 1,000 ตัว มีลูกไก่ตาย 45 ตัว เป็นต้น
บางอัตราอาจต้องปรับฐานให้เท่ากับ 10,000 หรือ100,000 ในกรณีที่ตัวตั้งมีจำนวนน้อยและตัวหารเป็นจำนวนมาก เช่น
อัตราป่วยของไก่ด้วยโรคไข้หวัดนกต่อประชากรไก่ทั่วประเทศ 100,000 ตัว เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้ผลของการคำนวณออกมาเป็นจำนวนเต็ม
และสะดวกในการอธิบายเปรียบเทียบและเข้าใจง่ายยิ่งขึ้น

6) ค่าเฉลี่ย (Average or Mean) คือ ตัวเลขซึ่งเฉลี่ยจากกลุ่มตัวเลขจำนวนหนึ่งที่เป็นประเภทเดียวกัน
กล่าวคือเป็นค่าตัวเลขหนึ่งที่ได้มาจากการรวมค่าของจำนวนตัวเลขของกลุ่มตัวอย่างหนึ่งแล้วหารด้วยจำนวนตัวอย่างนั้นทั้งหมดรวมกัน เช่น
เกษตรกรซึ่งมีอายุแตกต่างกันจำนวน 200 คน ดังนั้นอายุเฉลี่ยของเกษตรกรจึงเท่ากับ ผลรวมของอายุของเกษตรกรทุกคนหารด้วยจำนวนเกษตรกรทั้งหมด

(ข9) เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการประเมินนั้น ควรใช้เครื่องมือชนิดใด ขึ้นอยู่กับลักษณะของเรื่องที่ทำการประเมินว่าเป็นเรื่องแบบใด มีการศึกษาตัวแปรใด ต้องการข้อมูลชนิดใด เนื่องจากเครื่องมือมีหลายประเภท จึงจำเป็นต้องศึกษาถึงข้อดีและข้อเสียของเครื่องมือแต่ละชนิด
เพื่อสามารถเลือกใช้ให้เหมาะสมกับข้อมูลแต่ละลักษณะ

เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับการประเมินโครงการที่นิยมใช้มีดังนี้คือ แบบทดสอบ แบบสังเกต แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกเหตุการณ์ นอกจากนี้ยังมีการเก็บรวบรวมด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม เครื่องมือที่นำไปใช้เก็บข้อมูลมีความสอดคล้องตามลักษณะข้อมูล ดังนี้

เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลจำแนกตามลักษณะของข้อมูล

เครื่องมือ	ลักษณะของข้อมูล
แบบทดสอบ (Test)	วัดความรู้ความสามารถของผู้เรียน ตามจุดประสงค์การเรียนรู้
แบบสังเกต (Observation)	ใช้สังเกตเหตุการณ์บรรยายพฤติกรรม หรือการปฏิบัติงานที่ผู้สังเกตได้กำหนดไว้โดยผู้ถูกสังเกตรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ได้
แบบบันทึกเหตุการณ์หรือระเบียนพฤติการณ์ (Anecdotal Record)	บันทึกเหตุการณ์เกี่ยวกับการเรียนการสอน กิจกรรมใน ชั้นเรียน ปฏิกิริยาผู้เรียน การมีส่วนร่วมในชั้นเรียน กระบวนการกลุ่ม การจัดกลุ่ม บรรยากาศ สภาพทางกายภาพ เป็นการบันทึกของครูถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการจัดการเรียนการสอน การบันทึกเหตุการณ์เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับครูที่จะสะท้อนว่าการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด
แบบสอบถาม (Questionnaire)	เป็นข้อคำถามที่เตรียมขึ้นไว้ให้ผู้ตอบเขียนตอบ ใช้เก็บข้อมูลเกี่ยวกับความรู้สึก ความคิดเห็น ความต้องการ
แบบสัมภาษณ์ (Interview)	ใช้เก็บข้อมูลด้วยการซักถามด้วยวาจา มีการเผชิญหน้า เป็นข้อมูลที่ต้องการความลึกซึ้ง ลงลึกในรายละเอียด

(ข10) การรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลในการติดตามและประเมินผล เป็นการใช้ระเบียบวิธีทางสถิติแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ การเก็บและรวบรวมข้อมูล (Collection of data) การนำเสนอข้อมูล (Presentation of data) การวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis of data) และการตีความหมายหรือหาข้อสรุปของข้อมูล (Interpretation of data) ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) การเก็บและรวบรวมข้อมูล (Collection of data) เป็นการรวบรวมข้อมูล
หรือข้อเท็จจริงที่ต้องการจากประชากรที่มีคุณสมบัติที่สอดคล้องตามความต้องการ การเก็บและรวบรวมข้อมูลนี้จัดว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดในระเบียบวิธีการทางสถิติ เพราะว่าการเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีความเชื่อถือได้น้อยก็จะทำให้ผลที่ได้จากการวิเคราะห์ และตีความออกมานั้นมีความเชื่อถือได้ในระดับต่ำ
ดังนั้นขั้นตอนนี้จะต้องมีการวางแผนในการรวบรวมข้อมูล มีการควบคุมขั้นตอนการเก็บ และจะต้องมีการตรวจสอบข้อมูลให้ละเอียดก่อนว่า
ข้อมูลมีความถูกต้องเชื่อถือได้ที่สามารถนำไปวิเคราะห์ได้หรือไม่

2) การนำเสนอข้อมูล (data presentation) เป็นการนำเสนอข้อมูลสถิติที่ได้รวบรวมไว้นำออกเผยแพร่ให้คนทั่ว ๆ ไปเข้าใจและเป็นการเตรียมพร้อมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ต่อไป วิธีการนำเสนอข้อมูลมีหลายแบบแล้วแต่ความเหมาะสมกับชนิดของข้อมูลและปริมาณของข้อมูล โดยทั่ว ๆ ไปแบ่งเป็น
2 ลักษณะคือ

2.1) การนำเสนอข้อมูลแบบไม่มีแบบแผน การนำเสนอข้อมูลในรูปแบบนี้จะไม่มี
กฎเกณฑ์ใด ๆ อาจนำเสนอในรูปของการบรรยายข้อความ หรือรายงานกึ่งตาราง

2.2) การนำเสนอข้อมูลแบบมีแบบแผน เป็นการนำเสนอข้อมูลที่มีระเบียบแบบแผนและกฎเกณฑ์ ในรูปของตารางหรือกราฟ
โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้การนำเสนอนั้นง่ายและรัดกุมขึ้น ตลอดจนผู้อ่านก็สามารถเข้าใจได้ง่าย

2.2.1) การนำเสนอข้อมูลด้วยตาราง (Tabular presentation) เป็นการจัดข้อมูลให้อยู่ในรูปของตารางซึ่งประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ดังนี้ คือ หมายเลขตาราง (Table number) ชื่อเรื่อง (Title) หมายเหตุคำนำ (Head note)

2.2.2) การนำเสนอข้อมูลด้วยแผนภูมิ (Chart Presentation) เป็นการนำเสนอข้อมูลที่จะช่วยให้สามารถเห็นลักษณะเด่นของข้อมูลอย่างรวดเร็ว

และชัดเจนง่ายต่อการเข้าใจ ดึงดูดความสนใจได้มากกว่าตาราง ทั้งยังสามารถเปรียบเทียบข้อมูลได้ง่าย แผนภูมิที่ใช้ทางสถิติ ได้แก่ กราฟเส้น กราฟแท่ง แผนภูมิภาพ

3) การวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis of data) เป็นการนำเอาข้อมูลที่รวบรวมได้มาประมวลผลตามวัตถุประสงค์ สมมติฐาน และคำถามการวิจัยที่ตั้งไว้ เช่น เปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของประชากร 2 กลุ่มโดยใช้ Z หรือ t เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของประชากรที่มากกว่า 2 กลุ่ม โดยใช้การทดสอบความแปรปรวนสถิติทดสอบคือ F

4) การตีความหมายหรือหาข้อสรุปของข้อมูลเป็นการนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์มาตีความสรุป เขียนเป็นรายงานผล เช่น t = 3.1 หมายความว่าอย่างไร มีความแตกต่างกันระหว่างค่าเฉลี่ยของประชากรสองกลุ่มหรือไม่ ซึ่งจะต้องอาศัยความรู้ทางสถิติที่จะต้องศึกษาต่อไป

(ข11) การเขียนรายงานการประเมิน

การเขียนรายงานการประเมินต่างจากการเขียนรายงานการวิจัยทางวิชาการ เนื่องจากรายละเอียดบางอย่างของการวิจัยเชิงวิชาการ จะไม่เป็นสาระสำคัญของรายงานการประเมิน และวัตถุประสงค์ของการประเมินมุ่งที่จะนำผลของการประเมินมาใช้ประโยชน์ในการบริหารหรือจัดการ ผู้ที่ใช้ประโยชน์จากการประเมิน ส่วนใหญ่จะเป็นผู้บริหารที่ไม่มีเวลาที่จะสนใจในเรื่องอื่นใดนอกจากสิ่งที่เป็นสาระสำคัญที่จะใช้ในการตัดสินใจ

การเขียนรายงานการประเมิน เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการประเมินซึ่งผู้ประเมิน จะต้องเรียบเรียงเสนอผลงานที่ได้จากการประเมิน เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องกับโครงการหรือผู้สนใจติดตามอ่านรายงานการประเมินได้เข้าใจความเป็นมาของการประเมิน ขอบเขตของการประเมิน วิธีการประเมิน และผลการประเมิน ผลการประเมินจะสามารถนำไปใช้ตัดสินใจในการปรับปรุงและพัฒนาโครงการในด้านใดได้บ้าง รวมทั้งได้ทราบข้อเสนอแนะจากการประเมิน การนำเสนอผลการประเมินโครงการ เปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องได้ใช้ประโยชน์จากผลการประเมิน ไม่ต้องเสียเวลาในการศึกษาในเรื่องทำนองเดียวกัน

(ข12) องค์ประกอบของรายงานการประเมิน

รายงานการประเมินทำขึ้น เพื่อนำผลที่ได้จากการประเมินไปใช้ประโยชน์ในการบริหารหรือการจัดการ ซึ่งมีความแตกต่างจากรายงานการวิจัย ที่มุ่งจะแจกแจงรายละเอียดในแง่มุมต่าง ๆ ของการวิจัยองค์ประกอบของรายงาน จึงมีรายละเอียดต่างไปจากรายงานการวิจัยทั่วไปกล่าวคือ รายงานการประเมินมีสาระที่สำคัญ 3 ส่วนใหญ่ ๆ ได้แก่ ส่วนนำ ส่วนเนื้อเรื่อง และส่วนอ้างอิง ดังนี้

1) ส่วนนำ เป็นการนำเสนอให้ผู้อ่านได้รู้จักกับรายงานโดยมีรายละเอียดของส่วนประกอบ ย่อย ๆ ดังนี้

1.1) ปกหน้าเป็นส่วนแรกที่ผู้อ่านได้เห็นจึงควรทำให้เรียบร้อยสวยงามและมีรายละเอียดที่สื่อให้รู้ว่าเป็นรายงานเกี่ยวกับเรื่องใดโดยมีรายละเอียดดังนี้

- ตราสัญลักษณ์ของหน่วยงาน
- ชื่อรายงานการประเมิน
- ชื่อผู้จัดทำ
- ชื่อหน่วยงาน
- ปีที่ทำ

1.2) บทสรุป เป็นการสรุปหรือคัดย่อรายงานการประเมินฉบับสมบูรณ์ ให้เป็นรายงานที่สั้นกะทัดรัดมีเนื้อหาสาระที่สำคัญ และจำเป็นต่อการตัดสินใจของผู้บริหาร อีกทั้งเป็นการให้ความสะดวกกับผู้ที่สนใจศึกษารายงานการประเมินแต่ไม่มีเวลาเพียงพอที่จะอ่านเนื้อหาฉบับสมบูรณ์ได้ทั้งเล่ม ซึ่งบทสรุปผู้บริหารดังกล่าวควรมีเนื้อหาที่สำคัญดังนี้

- สิ่งที่ประเมินผลคืออะไร
- ทำไมถึงต้องประเมินผล

- วิธีการประเมิน

- ข้อค้นพบข้อสรุป

- ข้อเสนอแนะที่สำคัญ ๆ

1.3) สารบัญเป็นส่วนที่แสดงบท หรือหัวข้อของรายงานการประเมินให้ผู้อ่านสามารถค้นหาเรื่องราวต่าง ๆ ในรายงานได้อย่างรวดเร็วโดยมีข้อมูลดังนี้

- หัวข้อเรื่องแยกเป็นบท ๆ

- เลขหน้ากำกับแต่ละหัวข้อ

2) ส่วนเนื้อเรื่อง เป็นส่วนที่เป็นสาระสำคัญของรายงานการประเมิน
ซึ่งเป็นการบรรยายรายละเอียดเกี่ยวกับการประเมินตั้งแต่ต้นจนจบโดยมีรายละเอียดดังนี้

บทที่ 1 บทนำเป็นบทแรกของเนื้อหาที่จะนำเข้าสู่เรื่องที่ประเมินผล เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจและเห็นความสำคัญของการประเมิน
โดยมีรายละเอียดของส่วนประกอบย่อย ๆ ดังนี้

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการประเมิน เพื่ออธิบายให้เห็นความสำคัญของการประเมิน
โดยบรรยายถึงรายละเอียดของโครงการที่จะประเมินผลอย่างสรุปว่า ทำไมจึงทำโครงการนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่ออะไร มีเป้าหมายมากน้อยเพียงใด
อธิบายสาเหตุที่ทำให้ต้องมีการประเมินโครงการนี้ ควรมีการยกข้อมูลแนวคิดหรือผลการประเมินที่เกี่ยวข้องมาอ้างอิง
หรือสนับสนุนให้เห็นความสำคัญอธิบายผลดีของการประเมิน หรือผลเสียถ้าไม่มีการประเมิน และในตอนท้ายควรสรุปให้ได้ว่า
“ด้วยเหตุดังกล่าวจึงทำให้เกิดการประเมินโครงการนี้”

1.2 วัตถุประสงค์ของการประเมิน กำหนดขึ้นเพื่อให้ผู้อ่านทราบสิ่งที่ต้องการ
ทำ เพื่อหาคำตอบโดยเขียนเป็นข้อ ๆ ให้ครอบคลุมเรื่องที่จะทำการประเมินทั้งหมด

1.3 ขอบเขตของการประเมิน เพื่อกำหนดกรอบของเรื่องที่จะประเมินผลว่าจะให้ครอบคลุมถึงเรื่องอะไรบ้าง
ประชากรและกลุ่มตัวอย่างหรือแหล่งข้อมูลมีมากน้อยเพียงใดทำในช่วงเวลาไหน

1.4 นิยามศัพท์ เป็นข้อความที่ใช้อธิบายความหมายของคำบางคำที่มีความหมายเฉพาะในการประเมิน ซึ่งผู้อ่านอาจจะไม่ทราบมาก่อน
หรือเป็นคำที่มีการใช้ยังไม่แพร่หลาย เพื่อสื่อข้อความให้ตรงกัน

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ เป็นการชี้ให้เห็นว่าผลการประเมินก่อให้เกิดประโยชน์อย่างไรบ้างต่อบุคคล โครงการ หน่วยงาน สังคม
และประเทศชาติ โดยต้องบอกว่าเมื่อได้ผลการประเมินตามวัตถุประสงค์แล้ว จะนำผลไปใช้ในกิจการใดและใช้อย่างไร เช่น
นำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินโครงการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ได้แนวทางในการประเมินโครงการอื่นที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน เป็นต้น

บทที่ 2 แนวคิดและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการประเมิน เป็นบทที่ประมวลความรู้ในเนื้อหาของโครงการที่จะประเมินผล
เพื่อช่วยให้เกิดความรู้และมีแนวความคิดกว้างขวางและชัดเจนขึ้น โดยมีหัวข้อสำคัญ ประกอบด้วย

2.1 สาระสำคัญของโครงการที่ประเมินผล เป็นการสรุปความเป็นมาของโครงการวัตถุประสงค์ของโครงการ เป้าหมาย วิธีการดำเนินงาน
ผลการดำเนินงาน งบประมาณ การประเมิน

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการประเมิน เป็นการระบุความหมายของการประเมิน
รูปแบบการประเมินที่เกี่ยวข้องรายงานการประเมินในโครงการที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 วิธีการประเมิน เป็นการเขียนถึงรายละเอียดวิธีการประเมินว่ามีขั้นตอนและวิธีดำเนินการอย่างไร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการประเมิน
โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 แนวทางการประเมิน เป็นการเขียนเพื่ออธิบายให้ทราบว่ามีการประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมินแบบใด และใช้ประเด็นตัวชี้วัดหรือตัวแปรใดบ้างในการวัดผล

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เป็นการเขียนให้ทราบว่าประชากรที่ให้ข้อมูลเป็นใคร ศึกษาจากประชากรทั้งหมด หรือสุ่มตัวอย่างมาศึกษาเพียงบางส่วน และถ้าใช้กลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบใด จำนวนตัวอย่างที่ใช้มากน้อยเพียงใด

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน เป็นการเขียนให้ทราบว่าใช้เครื่องมือใดบ้าง มีวิธีการสร้างอย่างไร ข้อคำถามครอบคลุมเกี่ยวกับเรื่องอะไรบ้าง มีการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมืออย่างไร

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นการเขียนอธิบายให้เห็นว่ามีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างไร ใช้วิธีใดบ้างในการเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น การสังเกต การสอบถาม การสัมภาษณ์ การอภิปรายกลุ่มย่อย การคัดลอก การทดสอบ หรือรวบรวมจากเอกสารหลักฐานที่มีอยู่ เป็นต้น

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการเขียนถึงวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลว่าใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบใดบ้าง เช่น ข้อมูลเชิงปริมาณใช้การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน หรือการทดสอบสมมติฐาน เป็นต้น ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ นำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ในการติดตามประเมินผลโครงการ

3.6 เกณฑ์ในการประเมินโครงการ เป็นการเขียนอธิบายว่าใช้อะไรเป็นเกณฑ์ในการวัดผล และเกณฑ์ได้มาอย่างไร

บทที่ 4 ผลการประเมิน เป็นบทที่นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยคำนึงถึงผู้อ่านว่าทำอย่างไรจึงจะให้อ่านได้อย่างรวดเร็วและเข้าใจง่ายที่สุด ซึ่งโดยทั่วไปมักแบ่งการนำเสนอเป็นตอน ๆ ตามวัตถุประสงค์ของการประเมิน มีการนำเสนอในลักษณะผสมผสานกัน กล่าวคือ มีการนำเสนอโดยวิธีการบรรยาย การบรรยายประกอบตารางรูปภาพ กราฟหรือแผนภาพ เป็นต้น

บทที่ 5 สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ เป็นบทสุดท้ายของเนื้อหาในรายงานการประเมิน ผล มีรายละเอียดดังนี้

5.1 สรุป เป็นการเขียนสรุปผลการประเมิน มีรายละเอียดเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการประเมิน วิธีการประเมิน และสรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการประเมิน

5.2 อภิปรายผล เป็นการขยายความผลการแปลผล โดยนำเอาแนวคิดทฤษฎีหรือผลการวิจัยต่าง ๆ มาสนับสนุน การอภิปรายผลการประเมินไม่จำเป็นต้องอภิปรายทุกรายการตามข้อสรุป ผลการประเมินอธิบายเฉพาะประเด็นที่โดดเด่นหรือเป็นที่น่าสังเกต หรือประเด็นที่ปรากฏข้อสรุปผลการประเมินที่ไม่เป็นไปตามเป้าหมาย

5.3 ข้อเสนอแนะ การเขียนข้อเสนอแนะควรจะให้ข้อเสนอแนะที่มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ โดยระบุให้ชัดเจนว่าเสนอแนะในการนำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุงและพัฒนาโครงการ หรือเสนอแนะเพื่อการประเมินในครั้งต่อไป ในการเสนอแนะเพื่อการนำผลการประเมินไปใช้ ควรเจาะจงกลุ่มเป้าหมายที่มุ่งเสนอแนะให้ชัดเจน และการเสนอแนะทุกกรณี ควรตั้งอยู่บนฐานข้อมูลหรือข้อค้นพบ พร้อมทั้งเสนอทางเลือกให้หลากหลายในการนำผลการประเมิน ไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาโครงการ

3) ส่วนอ้างอิง เป็นส่วนสุดท้ายของรายงานการประเมิน ที่จะช่วยให้รายงานมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เป็นรายชื่อหนังสือเอกสารสิ่งพิมพ์ และวัสดุอ้างอิงทั้งหมดที่นำมาใช้ประกอบการเขียน ศึกษาค้นคว้า และอ้างอิงในรายงานการประเมิน เพื่อเป็นหลักฐานยืนยันว่าได้ศึกษาค้นคว้าจากแหล่งที่เชื่อถือได้ โดยรวบรวมไว้ตอนท้ายของรายงาน เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจได้ติดตามศึกษาเพิ่มเติมจากเอกสาร

16. หน่วยสมรรถนะร่วม (ถ้ามี)

N/A

17. อุตสาหกรรมร่วม/กลุ่มอาชีพร่วม (ถ้ามี)

N/A

18. รายละเอียดกระบวนการและวิธีการประเมิน (Assessment Description and Procedure)

18.1 ข้อสอบข้อเขียนปรนัย 4 ตัวเลือก

18.2 แบบประเมินผลการสัมภาษณ์

18.3 แบบประเมินผลงานหรือชิ้นงานที่ทำสำเร็จแล้ว

1. รหัสหน่วยสมรรถนะ B21

2. ชื่อหน่วยสมรรถนะ พัฒนาเกษตรกรแกนนำ

3. ทบทวนครั้งที่ - / -

4. สร้างใหม่ ☑ **ปรับปรุง** ☐

5. สำหรับชื่ออาชีพและรหัสอาชีพ (Occupational Classification)

6. คำอธิบายหน่วยสมรรถนะ (Description of Unit of Competency)

หน่วยสมรรถนะนี้เกี่ยวข้องกับความสามารถในการวิเคราะห์สถานการณ์ และความจำเป็นที่แท้จริงของเกษตรกรแกนนำ ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม วางแผนการพัฒนา จัดทำโครงการพัฒนา รวมถึงรายงานสรุปผล และรายงานการติดตามประเมินผลการพัฒนาเกษตรกรแกนนำ เป็นไปตามรูปแบบที่กำหนด สามารถแก้ปัญหา ส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรแกนนำได้

7. สำหรับระดับคุณวุฒิ

1	2	3	4	5	6	7	8
☐	☐	☐	☐	☑	☐	☐	☐

8. กลุ่มอาชีพ (Sector)

นักส่งเสริมการเกษตร

9. ชื่ออาชีพและรหัสอาชีพอื่นที่หน่วยสมรรถนะนี้สามารถใช้ได้ (ถ้ามี)

N/A

10. ข้อกำหนดหรือกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง (Licensing or Regulation Related) (ถ้ามี)

N/A

11. สมรรถนะย่อยและเกณฑ์การปฏิบัติงาน (Elements and Performance Criteria)

สมรรถนะย่อย (Element)	เกณฑ์ในการปฏิบัติงาน (Performance Criteria)	วิธีการประเมิน (Assessment)
B211 วางแผนพัฒนาเกษตรกรแกนนำ	1. ศึกษา สำรวจ รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับคัดเลือกสรรหาและการพัฒนาเกษตรกรแกนนำโดยใช้วิธีการและเครื่องมือศึกษาวิเคราะห์ที่เหมาะสม 2. ระบุบทบาทหน้าที่ ปัญหาและความต้องการของเกษตรกรแกนนำ 3. จัดทำแผนการพัฒนาตามหลักการและขั้นตอนการพัฒนาเกษตรกรแกนนำ	ข้อสอบข้อเขียน การสัมภาษณ์
B212 พัฒนาเกษตรกรแกนนำ	1. เตรียมก่อนการดำเนินการให้เป็นไปตามหลักการพัฒนาเกษตรกรแกนนำและสอดคล้องกับแผนงานที่กำหนด 2. การดำเนินการเป็นไปตามแผนปฏิบัติงาน ถูกต้องตามหลักการและกระบวนการพัฒนาเกษตรกรแกนนำ 3. บันทึกสรุปรายงานผลการปฏิบัติงานถูกต้อง ครบถ้วนและเป็นปัจจุบัน	ข้อสอบข้อเขียน การสัมภาษณ์

สมรรถนะย่อย (Element)	เกณฑ์ในการปฏิบัติงาน (Performance Criteria)	วิธีการประเมิน (Assessment)
B213 รายงานผลการพัฒนาเกษตรกรแกนนำ	1. ข้อมูลที่ได้จากการดำเนินงานได้มีการวิเคราะห์อย่างรอบคอบ ถูกต้องตามหลักการและกระบวนการพัฒนาเกษตรกรแกนนำ 2. สรุปผลดำเนินงานเป็นไปตามหลักการและกระบวนการพัฒนาเกษตรกรแกนนำข้อมูลที่ได้จากการสรุปถูกต้องสมบูรณ์ เชื่อถือได้และนำไปใช้ประโยชน์ได้ 3. รายงานผลการพัฒนาเป็นไปตามรูปแบบที่กำหนด มีข้อมูลถูกต้อง ครบถ้วนเชื่อถือได้และนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง	ข้อสอบข้อเขียน การสัมภาษณ์
B214 ติดตามและประเมินผลการพัฒนาเกษตรกรแกนนำ	1. ออกแบบวิธีการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลตามหลักการติดตามและประเมินผลได้ข้อมูลครบถ้วน ถูกต้อง เชื่อถือได้ 2. ติดตามและประเมินผลตามที่ได้ออกแบบไว้ได้อย่างถูกต้องครบถ้วน 3. สรุปผลการดำเนิการได้ถูกต้อง สมบูรณ์ และนำไปใช้ประโยชน์ได้ 4. รายงานการติดตามและประเมินผลและได้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์และเป็นไปได้	ข้อสอบข้อเขียน การสัมภาษณ์
B215 ให้คำปรึกษาแนะนำเกษตรกรแกนนำ (บทบาทในการให้คำแนะนำหลังการพัฒนา)	1. ให้คำปรึกษาแนะนำทางเลือกที่เป็นไปได้แก่เกษตรกรแกนนำในการตัดสินใจแก้ปัญหาและสนองตอบความต้องการที่แท้จริง 2. ติดตามผลที่เกิดขึ้น จากการให้คำปรึกษาแนะนำ	แฟ้มสะสมผลงาน

12. ความรู้และทักษะก่อนหน้าที่จำเป็น (Pre-requisite Skill & Knowledge)

- หลักการส่งเสริมการเกษตร
- ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการเกษตร

13. ทักษะและความรู้ที่ต้องการ (Required Skills and Knowledge)

(ก) ความต้องการด้านทักษะ
(ก1) การสืบค้นและรวบรวมข้อมูล
(ก2) การทำงานร่วมกับผู้นำเกษตร
(ก3) การสื่อสาร
(ก4) การรับรู้และเข้าใจ
(ก5) การประสานงาน
(ก6) การคิดวิเคราะห์/สังเคราะห์
(ก7) การเขียนรายงานผลการวิเคราะห์และโครงการพัฒนาเกษตรกรแกนนำ
(ก8) การสรรหา สร้าง และพัฒนาผู้นำ
(ก9) บทบาทหน้าที่ของเกษตรกรแกนนำ
(ก10) หลักการทำงานแบบมีส่วนร่วม
(ก11) หลักและวิธีการวิเคราะห์/สังเคราะห์
(ก12) หลักการสร้างและทำงานร่วมกับผู้นำเกษตร
(ก13) การจัดกิจกรรม
(ก14) การติดตามและประเมินผล
(ข) ความต้องการด้านความรู้
(ข1) การสรรหา สร้าง และพัฒนาผู้นำ
(ข2) หลักการทำงานแบบมีส่วนร่วม
(ข3) การสื่อสาร
(ข4) หลักและวิธีการวิเคราะห์/สังเคราะห์
(ข5) หลักการสร้างและทำงานร่วมกับผู้นำเกษตร
(ข6) การจัดกิจกรรม
(ข7) การติดตามและประเมินผล

14. หลักฐานที่ต้องการ (Evidence Guide)

(ก) หลักฐานการปฏิบัติงาน (Performance Evidence)

(ก1) รายละเอียดโครงการพัฒนาเกษตรกรแกนนำ

(ก2) แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์

(ก3) เอกสารรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

(ก4) แผนงานโครงการพัฒนาเกษตรกรแกนนำ

(ก5) บันทึก/รายงานการปฏิบัติงาน

(ก6) บันทึก/รายงานการผลการติดตามและประเมินผล

(ข) หลักฐานความรู้ (Knowledge Evidence)

(ข1) ใบรับรองการผ่านการฝึกอบรมที่เกี่ยวข้อง

(ข2) หน่วยกิตที่ผ่านจากหลักสูตรที่ได้รับการรับรองจากทางราชการ

(ข3) หลักการและวิธีการจัดทำแบบสำรวจรวบรวมข้อมูล

(ข4) หลักการและวิธีการสำรวจรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์และสรุปรายงาน

(ข5) การใช้คอมพิวเตอร์ในการสืบค้น วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปจัดทำเอกสารรายงาน

(ข6) การใช้สถิติเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูล

(ข7) การวิเคราะห์/สังเคราะห์

(ข8) การวางแผนการพัฒนาเกษตรแกนนำ

(ข9) การเขียนแผนงานโครงการพัฒนา กิจกรรมพัฒนา

(ข10) การเขียนบันทึก/รายงานการปฏิบัติงาน

(ข11) การประเมินและติดตามผล

(ค) คำแนะนำในการประเมิน

เจ้าหน้าที่สอบตรวจประเมินหลักฐานโดยพิจารณาจากร่องรอยหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหลักฐานการปฏิบัติงานและหลักฐานความรู้

(ง) วิธีการประเมิน

- ข้อสอบข้อเขียน
- การสัมภาษณ์
- ผลงานหรือชิ้นงานที่ทำสำเร็จแล้ว

15. ขอบเขต (Range Statement)

(ก) คำแนะนำ

(ก1) ผู้เข้ารับการประเมินในหน่วยสมรรถนะนี้ จะต้องมีความสามารถ

1) วิเคราะห์สถานการณ์ที่เป็นอยู่ สถานการณ์ที่ต้องการให้เป็น และความจำเป็นในการพัฒนาแกนนำ ครอบคลุมตามความเป็นจริง

2) จัดทำแผนการพัฒนาเกษตรกรแกนนำได้ครอบคลุมตามบทบาทหน้าที่ และหลักการและขั้นตอนพัฒนาเกษตรกรแกนนำ

3) ประสานงานกับผู้เกี่ยวข้องเพื่อเตรียมการพัฒนาเกษตรกรแกนนำได้อย่างถูกต้องตามหลักการ วิธีการ สามารถนำผลการติดตามและประเมินผลไปปรับใช้ในการพัฒนาต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4) ดำเนินการพัฒนาเกษตรกรแกนนำให้เป็นไปตามแผน

5) ติดตามและประเมินผลการพัฒนาเกษตรกรแกนนำได้อย่างถูกต้องตามหลักการ วิธีการ สามารถนำผลการติดตามและประเมินผลไปปรับใช้ในการพัฒนาต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(ก2) เจ้าหน้าที่สอบตรวจประเมินหลักฐาน โดยพิจารณาจากร่องรอยหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหลักฐานด้านการปฏิบัติงานและหลักฐานด้านความรู้

(ข) คำอธิบายรายละเอียด

(ข1) บทบาทของผู้นำเกษตรกรที่ควรเป็น

บทบาทของผู้นำเกษตรกรที่ควรเป็น ด้วยสภาพของการทำการเกษตร และการส่งเสริมการเกษตร ในปัจจุบันบทบาทของเกษตรกรแกนนำที่มีต่อการส่งเสริมการเกษตร ควรเป็นดังนี้

บทบาททางด้านการสนับสนุนการผลิตเกษตรกรแกนนำ ควรมีบทบาทในการสนับสนุนการผลิตดังนี้

1) ให้ความช่วยเหลือในด้านการวางแผนการผลิต

2) หาแหล่งปัจจัยการผลิตที่มีความเป็นธรรมให้แก่เกษตรกร เช่น หาแหล่งสินเชื่อที่คิดดอกเบี้ยในอัตราที่เป็นธรรมให้แก่เกษตรกรกู้

3) ชักชวนให้เกษตรกรในท้องถิ่นปรับปรุงปัจจัยพื้นฐานทางการเกษตร เช่น ทำคันคูทดน้ำและระบายน้ำ สร้างแหล่งเก็บน้ำ ปรับปรุงถนนที่ใช้ในการคมนาคมขนส่ง

4) กระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่มเกษตรกร เพื่อให้มีพลังกลุ่มในการต่อรองขอความเป็นธรรมในเรื่อง ต่าง ๆ รวมทั้งการร่วมกันลงทุนจัดซื้อปัจจัยการผลิตที่จำเป็น เพื่อลดต้นทุน หรือจัดสร้างยุ้งฉางเก็บรักษา ผลผลิตเพื่อลดความเสี่ยงของผลผลิต

บทบาททางด้านการถ่ายทอดความรู้ เกษตรกรแกนนำควรเป็นผู้แทนของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ในการถ่ายทอดความรู้ทางการเกษตร และที่เกี่ยวข้องให้แก่เกษตรกรในท้องถิ่นดังนี้

1) เป็นตัวอย่างในการนำความรู้ที่ได้รับจากการส่งเสริมมาปฏิบัติ เพื่อให้เป็นตัวอย่างแก่เกษตรกร ในท้องถิ่น

2) ถ่ายทอดความรู้ที่ได้รับจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ให้เกษตรกรในท้องถิ่นได้รับทราบและ กระตุ้นให้เกิดการยอมรับเพื่อนำไปปฏิบัติ

3) ให้ความช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาให้แก่เกษตรกร เมื่อเกษตรกรในท้องถิ่นประสบปัญหาจน ไม่สามารถแก้ไขปัญหาด้วยตนเองได้

4) รวบรวมข้อมูลทางการเกษตร และที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่นแล้วเสนอให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรได้รับทราบ เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนการส่งเสริมการเกษตร และการพัฒนาการเกษตรต่อไป

บทบาทด้านการประสานงานเกษตรกรแกนนำควรมีบทบาทในการประสานงานด้านต่าง ๆ ดังนี้

1) ประสานงานให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและเกษตรกรในท้องถิ่นมีความเข้าใจและความ สัมพันธ์อันดีต่อกัน

2) ประสานความสัมพันธ์กับเกษตรกรภายในท้องถิ่นตนเอง และเกษตรกรในท้องถิ่นอื่น

3) ประสานกับบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพเกษตร เช่น ประสานกับพ่อค้าคนกลาง หรือผู้จำหน่ายปัจจัยการผลิต เพื่อให้เกษตรกรในท้องถิ่นได้รับความเป็นธรรมในการติดต่อธุรกิจ

4) ประสานกับเจ้าหน้าที่ในสังกัดหน่วยราชการอื่น หรือพนักงานของรัฐวิสาหกิจและเอกชนที่เข้ามา ทำหน้าที่ทางด้านการเกษตรในท้องถิ่น

บทบาททางด้านการพัฒนาเกษตรกรแกนนำ ควรมีบทบาทในการพัฒนาด้านต่าง ๆ ดังนี้

1) เสนอแนะและร่วมพัฒนาท้องถิ่น โดยเฉพาะทางด้านทรัพยากรและโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการประกอบอาชีพเกษตร

2) เสนอแนะและช่วยสนับสนุนการพัฒนาเกษตรกรในท้องถิ่น เช่น เปิดโอกาสสนับสนุนให้เกษตรกร ที่มีความเหมาะสมได้มีโอกาสเป็นผู้นำเกษตรกรและหมุนเวียนกันไป

3) พัฒนาและฝึกฝนตนเองให้มีความรู้ความสามารถในด้านอาชีพ และการเป็นผู้นำอยู่เสมอ

4) ช่วยสนับสนุนส่งเสริมและพัฒนากระบวนการกลุ่มในท้องถิ่น ให้ได้กลุ่มที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพในการทำงานอย่างต่อเนื่อง

5) ร่วมวางแผนและจัดทำโครงการพัฒนาท้องถิ่นด้านการเกษตร หรือพัฒนาเกษตรกรในท้องถิ่น รวมทั้งการช่วยติดตามและประเมินผลการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรในท้องถิ่น เพื่อแก้ไขและพัฒนา ปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น

บทบาทตามกฎหมาย นอกจากเกษตรกรแกนนำที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งต้องมีบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบไปตามตำแหน่งงานที่กำหนดไว้ตามระเบียบหรือข้อบังคับของแต่ละหน่วยงานแล้ว เกษตรกรแกนนำที่ได้รับการคัดเลือกจากเกษตรกรในบางหน่วยงานยังได้มีการกำหนดบทบาทไว้ในระเบียบข้อบังคับของหน่วยงานอีกด้วย ซึ่งในที่นี้จะขอยกตัวอย่างบทบาทของอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านซึ่งกำหนดโดยกรมส่งเสริมการเกษตรไว้ดังนี้

บทบาทภารกิจอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน

1) จัดเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตรของหมู่บ้าน

2) ร่วมกับกรรมการหมู่บ้าน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับหมู่บ้าน

3) ประสานงานในการถ่ายทอดความรู้ และการแก้ไขปัญหาของเกษตรกรในหมู่บ้าน

4) ติดตามสถานการณ์การเกษตรในหมู่บ้าน และรายงานเหตุการณ์ฉุกเฉินเร่งด่วนต่อหน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง

กล่าวได้ว่าบทบาทสำคัญของผู้นำเกษตรกรในการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรคือการปฏิบัติงาน ส่งเสริมการเกษตรด้วยการเป็นตัวกลางในการเผยแพร่ความรู้และข้อมูลข่าวสารทางเกษตรจากแหล่งความรู้ และข้อมูลไปสู่เกษตรกรในท้องถิ่นและนำปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นมาพิจารณาร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อหาทางแก้ไขปรับปรุง

(ข2) การศึกษาวิเคราะห์ชุมชนเพื่อคัดเลือก สรรหา เกษตรกรแกนนำ

การศึกษาวิเคราะห์ชุมชนเพื่อคัดเลือก สรรหา เกษตรกรแกนนำภายใต้คุณสมบัติต่าง ๆ เช่น การเป็นนำการเปลี่ยนแปลง มีความสามารถในการเรียนรู้ มีมนุษยสัมพันธ์ มีภาวะผู้นำ และมีทักษะในการติดต่อสื่อสาร เป็นต้น

การคัดเลือกเกษตรกรแกนนำ มีหลักในการคัดเลือกเกษตรกรแกนนำในการส่งเสริมการเกษตร

1) คำนึงถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการคัดเลือก

2) กำหนดคุณสมบัติของเกษตรกรแกนนำที่ต้องการ

3) ความโปร่งใสและยุติธรรม

4) การเปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่

เกณฑ์การคัดเลือกประกอบด้วย

1) เกณฑ์ทั่วไป เช่น จำนวนที่ต้องการ ระยะเวลาการปฏิบัติงานในหน้าที่ การพ้นสภาพ

2) เกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับตัวเกษตรกรแกนนำ เช่น ลักษณะทางร่างกาย อารมณ์ อุปนิสัย ความสามารถ ภาวะ ผู้นำ ความพร้อม

วิธีการคัดเลือก

การคัดเลือกเกษตรกรแกนนำทำได้หลายวิธี โดยการสังเกต การใช้กระบวนการกลุ่ม การใช้วิธีสังคมมิติการใช้เครื่องมืออื่น ๆ เช่น แบบสอบถาม แบบทดสอบ แบบสัมภาษณ์ เป็นต้น

(ข3) กระบวนการพัฒนาเกษตรกรแกนนำ

กระบวนการพัฒนาเกษตรกรแกนนำ ประกอบด้วย การกำหนดเป้าหมายในการพัฒนา การจัดทำแผนพัฒนา การดำเนินงานส่งเสริมพัฒนา การวัดและประเมินผลการพัฒนา

การพัฒนาเกษตรกรแกนนำ มีหลักการ คือ

1) ดำเนินการอย่างมีระบบและต่อเนื่อง

2) มีการติดตาม ให้การสนับสนุนช่วยเหลือแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงานของเกษตรกรแกนนำ

3) ไม่ก่อให้เกิดปัญหาความแตกแยกในท้องถิ่น

วิธีการพัฒนาเกษตรกรแกนนำประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่

1) ขั้นเตรียมการ

จัดทำแผนการพัฒนาโดยการวิเคราะห์ความต้องการการพัฒนา การจัดทีมงาน เนื้อหา วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ ฯลฯ

2) ขั้นดำเนินการ

พัฒนาโดยการให้ความรู้ ผ่านวิธีการต่าง ๆ เช่น การฝึกอบรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากผู้รู้ การเรียนรู้ตามอัธยาศัย

3) ขั้นติดตามและประเมินผลการพัฒนา

สร้างเครื่องมือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ติดตามความก้าวหน้า ประเมินการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น รวมถึงความพึงพอใจในประเด็นต่าง ๆ ของการพัฒนา

(ข4) เครื่องมือในการพัฒนาเกษตรกร

เครื่องมือในการพัฒนาเกษตรกร ประกอบด้วยหลายเครื่องมือ ทั้งการจัดฝึกอบรม การศึกษาดูงาน การจัดแปลงสาธิต เป็นต้น โดยประกอบด้วยกระบวนการต่าง ๆ ดังนี้

การเขียนโครงการพัฒนา ประกอบด้วย ชื่อโครงการ หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ หลักสูตร วิธีการและเทคนิค เป็นต้น

การเขียนรายงานการพัฒนา ประกอบด้วย บทนำ วิธีการดำเนินงาน ผลการวิเคราะห์ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

กรอบแนวคิดการติดตามและประเมินผลโครงการถ่ายทอด ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ของการติดตามและประเมินผล กิจกรรมการประเมิน ตัวชี้วัดและเกณฑ์ เครื่องมือที่ใช้ในการติดตามและประเมินผล สถิติที่ใช้ และผู้รับผิดชอบ เป็นต้น

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต โปรแกรมการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นต้น

รูปแบบรายงานการติดตามและประเมินผลการถ่ายทอด ประกอบด้วย บทนำ วิธีการดำเนินงาน ผลการวิเคราะห์ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

(ข5) แนวทางการเสริมสร้างศักยภาพให้เกษตรกรแกนนำ

แนวทางการเสริมสร้างศักยภาพให้เกษตรกรแกนนำ เกษตรกรแกนนำส่วนใหญ่อยู่ในวัยกลางคน แนวทางการเสริมสร้างศักยภาพ จะเน้นการพัฒนาในเรื่องของทักษะการบริหารคน โดยให้มีทักษะในการเป็นผู้นำ ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม การสร้างแรงจูงใจ ทักษะทางการคิดเชิงกลยุทธ์ นอกจากนั้น

กลุ่มคนเหล่านี้ถือได้ว่ามีสมรรถนะทั้งการงานและการบริหารคนมาระดับหนึ่ง ดังนั้นหนึ่งในแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะคือ การเป็นผู้นำขององค์กรที่จะเกี่ยวข้องกับการมีวิสัยทัศน์ การคิดเชิงระบบ และเชิงกลยุทธ์ การเข้าใจในองค์รวมขององค์กร

16. หน่วยสมรรถนะร่วม (ถ้ามี)

N/A

17. อุตสาหกรรมร่วม/กลุ่มอาชีพร่วม (ถ้ามี)

N/A

18. รายละเอียดกระบวนการและวิธีการประเมิน (Assessment Description and Procedure)

18.1ข้อสอบข้อเขียนแบบปรนัย 4 ตัวเลือก

18.2 การสัมภาษณ์ตามหน่วยสมรรถนะ

18.3 พิจารณาหลักฐานจากผลงานหรือชิ้นงานที่ทำสำเร็จแล้ว